

ಭಾರತೀಯ ಸಾಹಿತ್ಯಕ್ಕೆ ಶಾಸ್ತ್ರ ಕೃತಿಗಳ ಕೊಡುಗೆ ಆನಂದಕುಮಾರ ಎಂ. ಜಕ್ಕಣ್ಣವರ

ಸಹಾಯಕ ಪ್ರಾಧ್ಯಾಪಕರು ಮತ್ತು ಮುಖ್ಯಸ್ಥರು, ಕನ್ನಡ ವಿಭಾಗ, ಶಿವಾನಂದ
ಮಹಾವಿದ್ಯಾಲಯ, ಕಾಗವಾಡ.

DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.18332524>

ABSTRACT:

ಭಾರತ ದೇಶದ ಜ್ಞಾನ ಸಂಪತ್ತು ಅಪಾರವಾದದ್ದು. ಅನೇಕ ಸಂತರು, ದಾರ್ಶನಿಕರು ಇದರ ಮಹತ್ವವನ್ನು ಸಾರಿದ್ದಾರೆ. ವಿಶ್ವವೇ ಹೆಮ್ಮೆ ಪಡುವಂತಹ ಜ್ಞಾನ ಪರಂಪರೆ ನಮ್ಮಲ್ಲಿದೆ. ಇಲ್ಲಿನ ವೇದ, ಉಪನಿಷತ್, ಮತ್ತು ಶಾಸ್ತ್ರ ಗ್ರಂಥಗಳು ಭಾರತೀಯ ಸಾಹಿತ್ಯಕ್ಕೆ ನೀಡಿದ ಕೊಡುಗೆ ಅಪಾರ. ಧಾರ್ಮಿಕ ಗ್ರಂಥಗಳು, ಲೌಕಿಕ ಗ್ರಂಥಗಳು, ಅರೆಲೌಕಿಕ ಗ್ರಂಥಗಳು ಎಂದು ಮೂರು ವಿಧದಲ್ಲಿ ನಾವು ಅವುಗಳನ್ನು ವಿಂಗಡಿಸಿ ಅವುಗಳ ಮಹತ್ವವನ್ನು ಗುರುತಿಸುವ ನಿಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಈ ಲೇಖನವನ್ನು ಸಿದ್ಧಪಡಿಸಲಾಗಿದೆ.

KEYWORDS:

ಜ್ಞಾನ, ತತ್ವ, ಕಲೆ, ವಿಜ್ಞಾನ, ಸಂಸ್ಕೃತಿ, ಧರ್ಮ, ವೇದಾಂತ, ಶಾಸ್ತ್ರ, ಮೌಲ್ಯ.

ಪ್ರಸ್ತಾವನೆ:

ಭಾರತ ದೇಶ ಸಮಾನತೆ, ಭ್ರಾತೃತ್ವ, ಮತ್ತು ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಈ ಮುಖ್ಯವಾದ ಅಂಶಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿದ ಸಂವಿಧಾನದ ಬುನಾದಿಯ ಮೇಲೆ ನಿಂತಿರುವ ಸರ್ವ ಜನಾಂಗದ ಶಾಂತಿಯ ತೋಟ. ಇಲ್ಲಿ ಹಲವು ಜನಾಂಗಗಳು ನೆಲೆಸಿದ್ದರೂ ಅವರವರ ಸಂಸ್ಕೃತಿ, ಆಚಾರ, ವಿಚಾರಗಳು ಭಿನ್ನವಾಗಿವೆ. ಈ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಸಂತರು, ದಾರ್ಶನಿಕರು, ತತ್ವಜ್ಞಾನಿಗಳು ಆಗಿ ಹೋಗಿದ್ದಾರೆ. ಅವರು ಭಾರತದ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯನ್ನು ವಿಶ್ವದಾದ್ಯಂತ ಪಸರಿಸಲು ಹಗಲಿರುಳು ಶ್ರಮ ವಹಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಅದರಲ್ಲಿ ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ವೇದ, ಉಪನಿಷತ್ತು, ಸಂಹಿತೆ, ಪುರಾಣ ಮತ್ತು ಶಾಸ್ತ್ರಗಳು ಸಹಸ್ರಾರು ವರ್ಷಗಳ ಭಾರತೀಯ ಮೇಧಾವಿಗಳ ಚಿಂತನಾನುಭವಗಳನ್ನು ಸಂಕಲಿಸಿವೆ. ಧರ್ಮ, ಅರ್ಥ, ಕಾಮ, ಮೋಕ್ಷಗಳೆಂಬ ನಾಲ್ಕು ಪುರುಷಾರ್ಥಗಳು ಭಾರತೀಯ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಆಧಾರಸ್ತಂಭಗಳಾಗಿ ಗ್ರಹಿತವಾಗಿರುವುದನ್ನು ಗಮನಿಸಬಹುದು. ಭಾರತೀಯ ಸಾಹಿತ್ಯವು ಜಗತ್ತಿನ ಇತರ ದೇಶಗಳ ಸಾಹಿತ್ಯಕ್ಕಿಂತ ಗಟ್ಟಿಯಾಗಿದೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಇಲ್ಲಿನ ಶಾಸ್ತ್ರ ಕೃತಿಗಳು ನೀಡಿದ ಕೊಡುಗೆಯೇ ಕಾರಣವಾಗಿದೆ. ಈ ನಿಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಭಾರತೀಯ ಸಾಹಿತ್ಯಕ್ಕೆ ಶಾಸ್ತ್ರ ಕೃತಿಗಳು ನೀಡಿದ ಕೊಡುಗೆಗಳನ್ನು ವಿಶ್ಲೇಷಣಾತ್ಮಕ ವಿಧಾನದ ಮೂಲಕ ಪ್ರಸ್ತುತ ಲೇಖನದಲ್ಲಿ ಚರ್ಚಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಭಾರತೀಯ ಜ್ಞಾನ ಪರಂಪರೆ:

ಭಾರತೀಯ ಜ್ಞಾನ ಪರಂಪರೆ ಎನ್ನುವುದು ಭಾರತದ ಸಮಗ್ರ, ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಮತ್ತು ವೈಜ್ಞಾನಿಕ ಸಂಪ್ರದಾಯಗಳ ಒಂದು ದೊಡ್ಡ ಭಂಡಾರವಾಗಿದ್ದು, ಅದನ್ನು ಆಧುನಿಕ ಜಗತ್ತಿಗೆ ಅನ್ವಯಿಸಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಲಾಗುತ್ತಿದೆ. ಆಧುನಿಕ ಕಾಲದವರೆಗೂ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಹೊಂದಿದ ಭಾರತದ ಜ್ಞಾನ, ತತ್ವ, ಕಲೆ, ವಿಜ್ಞಾನ, ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಮತ್ತು ಜೀವನ ದೃಷ್ಟಿಯ ಆಲೋಚನೆಗಳನ್ನು ಇಂದಿನ ಪಠ್ಯಗಳೊಂದಿಗೆ ಸಂಯೋಜಿಸಿ ಮೌಲ್ಯಧಾರಿತ ಜ್ಞಾನವನ್ನು ನೀಡುವುದೇ ಇದರ ಮುಖ್ಯ ಉದ್ದೇಶವಾಗಿದೆ.

ಮೌಲ್ಯಗಳ ಮಹತ್ವ:

ಭಾರತ ದೇಶವು ಪ್ರಾಚೀನ ಕಾಲದಿಂದಲೂ ಸಾಮಾಜಿಕವಾಗಿ, ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕವಾಗಿ, ಧಾರ್ಮಿಕವಾಗಿ ಹಾಗೂ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕವಾಗಿ ಆದರಣೀಯ ಹಾಗೂ ಅನುಕರಣೀಯ ದೇಶವಾಗಿದೆ. ಮಾನವೀಯತೆ, ಸಹನೆ, ಪರೋಪಕಾರ, ಬುದ್ಧಿ, ಸಹಕಾರ, ಅಹಿಂಸೆ, ಪರಧರ್ಮ ಸಹಿಷ್ಣುತೆ ಮುಂತಾದ ಮೌಲ್ಯಗಳಿಂದ ಇಡೀ ವಿಶ್ವದಲ್ಲೇ ಸುಸಂಸ್ಕೃತ ದೇಶವೆಂಬ ಖ್ಯಾತಿಗೆ ಪಾತ್ರವಾಗಿದೆ. ರಾಮಾಯಣ-ಮಹಾಭಾರತಗಳಂತಹ ಚಾರಿತ್ರಿಕ ಮಹಾಗ್ರಂಥಗಳು ಭಾರತೀಯರಿಗೆ ಜ್ಞಾನದ ಹರಿವನ್ನು ವಿಸ್ತರಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಮಾರ್ಗದರ್ಶಿಗಳಾಗಿವೆ. ಗುರು-ಶಿಷ್ಯರ ಸಂಬಂಧ, ಕೌಟುಂಬಿಕ ವಾತಾವರಣದ ಸಂಬಂಧಗಳು, ಮುಂತಾದ ಕಡೆಗಳಲ್ಲೆಲ್ಲಾ ಉತ್ತಮ ಮೌಲ್ಯಗಳನ್ನು ಬೋಧಿಸಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಆದರೆ ಇಂದು ಈ ಮೌಲ್ಯಗಳು ನಶಿಸಿ ಹೋಗುತ್ತಿವೆ. ಧರ್ಮ ಮತ್ತು ಮೌಲ್ಯಗಳು ತಮ್ಮ ತಿರುಳನ್ನೇ ಕಳೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಿವೆ. ಇಂದು ಮೌಲ್ಯಗಳು ಕಣ್ಮರೆಯಾಗುತ್ತಿರುವುದರಿಂದ ಇಡೀ ವಿಶ್ವವೇ ಅಶಾಂತತೆಯಿಂದ ಕೂಡಿ ನರಳುತ್ತಿದೆ. ಸುಖಿ ಜೀವನ ಕಂಡು ಬರುತ್ತಿಲ್ಲ. ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಸುಪ್ತ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಹೊರಗೆಳೆಯದೆ, ವಿಷಯ ಸಂಗ್ರಹಣೆಗೆ ಮಾತ್ರ ಮಹತ್ವ ಕೊಡುತ್ತಿರುವ ಶಿಕ್ಷಣವು ಸಂಕುಚಿತಗೊಂಡಿದೆ. ವರಕವಿ ಬೇಂದ್ರೆಯವರು 'ಸಾಲಿ ಮನುಷ್ಯನ ಅಕ್ಷರ ಜ್ಞಾನ ಕೊಡದ, ಅನುಭವ ಬಾಳಿನ ಪಾಠ ಕಲಿಸದ' ಎಂದಿದ್ದಾರೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬರೂ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಮೌಲ್ಯಗಳನ್ನು ಅತ್ಯವಶ್ಯಕವಾಗಿ ಅಳವಡಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕಾಗಿದೆ. ಭಾರತೀಯ ಸಾಹಿತ್ಯ ಇಂತಹ ಮೌಲ್ಯಗಳ ಆಗರವಾಗಿದೆ. ಅದರಲ್ಲಿಯೂ ಶಾಸ್ತ್ರ ಕೃತಿಗಳು ನೀಡಿದ ಜೀವನ ಮೌಲ್ಯಗಳ ಕೊಡುಗೆ ಅಪಾರವಾಗಿದೆ.

ಶಾಸ್ತ್ರ ಕೃತಿಗಳ ಕೊಡುಗೆ:

ಪ್ರಾಚೀನ ಸಾಹಿತ್ಯ ಚರಿತ್ರೆಯಲ್ಲಿ ಇತಿಹಾಸ, ಪುರಾಣ, ಧರ್ಮ, ತತ್ವ, ವೇದಾಂತ, ನೀತಿ ಮುಂತಾದ ವ್ಯವಹಾರಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಅನೇಕ ಶಾಸ್ತ್ರಗಳು ಹುಟ್ಟಿಕೊಂಡಿವೆ. ಲೋಕ ವ್ಯವಹಾರಕ್ಕೆ ಅನುಕೂಲವಾಗಲೆಂದು ಲೋಕೋಪಕಾರದಂತಹ ಶಾಸ್ತ್ರಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿದರು. ಈ ಕಾರಣವಾಗಿಯೇ "ಧರೆಯೋಳ್ ಸರ್ವಜನೋಪಕಾರಮನಲ್ ಈ ಮಂತ್ರೋಷಧಿ ವ್ರಾತಮಂ ನಿರುತಂ ಭಾವಿಸಿ ಪೇಳ್ವ ಮಾನವನೆ ತಾಂ ದೇವಂ ಧರಾಚಕ್ರದೋಳ್" ಎಂದು ಒಂದನೆ ಮಂಗರಾಜನು ತನ್ನ

‘ಖಿಗೇಂದ್ರಮಣಿ ದರ್ಪಣ’ದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವನು. ಅಂದರೆ ಜನ ಬದುಕಬೇಕೆಂಬ ಉದ್ದೇಶದಿಂದ ಕವಿಗಳು ಕಾವ್ಯಗಳನ್ನು ಬರೆದಿರುವರು. ಹಾಗಾಗಿ ಶಾಸ್ತ್ರ ಗ್ರಂಥಗಳು ಸಾರ್ವಕಾಲಿಕವಾದವುಗಳಾಗಿವೆ.

ಶಾಸ್ತ್ರ ಅರ್ಥ:

ಶಾಸ್ತ್ರ ಸಾಹಿತ್ಯವನ್ನು ಕುರಿತು ಅನೇಕ ವಿದ್ವಾಂಸರು ಚರ್ಚಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಶಾಸ್ತ್ರ ಸಾಹಿತ್ಯ ಹಾಗೂ ಶಾಸ್ತ್ರ ಇವೆರಡು ಪರಿಕಲ್ಪನೆಗಳನ್ನು ಒಟ್ಟಾಗಿ ಕಾಣುವ ಪರಿಪಾಠ ಭಾರತೀಯ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಬಹು ಹಿಂದಿನಿಂದಲೂ ನಡೆದು ಬಂದಿದೆ. ಶಾಸ್ತ್ರ ಹಾಗೂ ಸಾಹಿತ್ಯ ಒಂದನ್ನೊಂದು ಆಶ್ರಯಿಸಿಕೊಂಡು ಬೆಳೆಯುತ್ತಾ ಅಂತರ್ಗತವಾಗಿವೆ. ಇವೆರಡನ್ನೂ ಬೇರ್ಪಡಿಸುವುದು ಕಷ್ಟದ ಕೆಲಸವೇ ಆಗಿದೆ. ಶಾಸ್ತ್ರ ಎನ್ನುವ ಶಬ್ದದ ಅರ್ಥವನ್ನು ನಿಷ್ಪತ್ತಿಶಾಸ್ತ್ರ ಮತ್ತು ನಿರುಕ್ತಶಾಸ್ತ್ರದ ಮೂಲಕವೇ ಹುಡುಕುವುದಾದರೆ,

ಶಾಸನಾತ್ ಶಂಸನಾತ್ ಶಾಸ್ತ್ರಮಿತ್ಯಭಿಧೀಯತೇ|

ಶಾಸನಂ ದ್ವಿವಿಧಂ ಪ್ರೋಕ್ತಂ ಶಾಸ್ತ್ರ ಲಕ್ಷಣವೇದಿಭಃ||¹

ಶಾಸ್ತ್ರ ಎಂದರೆ ಆಜ್ಞೆ ಮಾಡುವುದು ಮತ್ತು ಶಂಸ್ ಎಂದರೆ ಪ್ರಕಟಮಾಡುವುದು, ವರ್ಣನೆ ಮಾಡುವುದು ಎಂಬರ್ಥವು ಸಿಗುತ್ತದೆ. “ಶಾಸ್ತ್ರ ಎಂಬ ಪದವು ಮೂಲತಃ ಸಂಸ್ಕೃತ ಭಾಷೆಯಿಂದ ಬಂದಿದ್ದು, ಸಾಮಾನ್ಯ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿ ಕೈಪಿಡಿ, ಉಪನ್ಯಾಸ, ಮಾರ್ಗದರ್ಶಿ ನಿಯಮಾವಳಿ, ಆಜ್ಞೆ, ಪವಿತ್ರ ಗ್ರಂಥ ಎಂಬ ಅರ್ಥಗಳನ್ನು ಕೊಡುತ್ತದೆ.² ಶಾಸ್ತ್ರೀಯ ಗ್ರಂಥಕ್ಕೆ ಸಂಸ್ಕೃತದಲ್ಲಿ ‘ಶಾಸ್ತ್ರ’ ಎಂದು ಕರೆಯಲಾಗುತ್ತದೆ. ‘ಶಾಸ್ತ್ರ’, ಎನ್ನುವ ಮಾತಿನ ಅರ್ಥ - ಶಾಸನ ವಿಧಿಸುವುದು, ಕಟ್ಟಳೆ ಮಾಡುವುದು ಎಂದಾಗುತ್ತದೆ. ‘ಶಾಸನ’ ಎಂಬ ಪದವೂ ಸಹ ಸಂಸ್ಕೃತ ಪದವೇ ಆದ ‘ಶಾಸ್’ ಧಾತುವಿನಿಂದ ಬಂದಿದೆ. ಇದರ ಮೂಲಾರ್ಥ ‘ರಾಜಾಜ್ಞೆ’ ಆಗಿದೆ. ಕಾಲಾಂತರದಲ್ಲಿ ‘ರಾಜಾಜ್ಞೆ’ ಎಂಬ ಸಂಕುಚಿತಾರ್ಥ ತಪ್ಪಿಹೋಗಿ ವ್ಯಾಪಕಾರ್ಥ ಪಡೆಯಿತು. ಶಾಸನ ಮಾಡುವುದರಲ್ಲಿ ಎರಡು ರೀತಿಯಿದ್ದು, ಮೊದಲನೆಯದ್ದು ಹೀಗೆಯೇ ಮಾಡಬೇಕು ಎಂಬುದು ‘ವಿಧಿ’. ಎರಡನೆಯದ್ದು ಹೀಗೆ ಮಾಡಬಾರದು ಎಂಬುದು ‘ನಿಷೇಧ’. ವಿಧಿ ನಿಷೇಧಗಳೆರಡನ್ನೂ ಶಾಸ್ತ್ರವು ಹೊಂದಿರುತ್ತದೆ.³

ಪ್ರಾಚೀನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಶಾಸ್ತ್ರದ 64 ವಿಷಯಗಳ ವಿದ್ಯೆಗಳನ್ನು ಮಠಮಾನ್ಯಗಳಲ್ಲಿ, ದೇವಸ್ಥಾನಗಳಲ್ಲಿ, ಘಟಿಕಾಸ್ಥಾನಗಳಲ್ಲಿ ಬೋಧಿಸುತ್ತಿದ್ದರೆಂದು ಶಾಸನಗಳಿಂದ ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ. ಕನ್ನಡದ ಮೊದಲ ರಾಜ ಮನೆತನದ ರಾಜನಾದ ಮಯೂರವರ್ಮನು ಕಂಚಿಯ ಘಟಿಕಾಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ‘ಆಶುತಾರ್ಕಿಕ’ನಾದ ಅಂದರೆ ಸಕಲ ವಿದ್ಯೆಗಳನ್ನು ಕಲಿತ ಎಂದು ತಾಳಗುಂದ ಶಾಸನದಲ್ಲಿ ಉಲ್ಲೇಖವಿದೆ.⁴ ಕ್ರಿ.ಶ 1124ರ ಶಾಸನವೊಂದರಲ್ಲಿ⁵ ಸೇಡಿಂಬ ಎಂಬ ಅಗ್ರಹಾರದ ಮಹಾಜನರನ್ನು “ಚತುಷ್ಪತ್ಯಕಳಾನ್ವಿತ ವಸುಮತೀ ಗೀರ್ವಾಣರು”⁶ ಎಂದು ಕರೆದಿದೆ. ಅಂದರೆ ಅಗ್ರಹಾರದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು 64 ವಿದ್ಯೆಗಳಲ್ಲಿ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಪರಿಣಿತಿಯನ್ನು ಪಡೆದಿದ್ದರೆಂದು

ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ಕ್ರಿ.ಶ. 1058 ಗುಲ್ಬರ್ಗಾ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಚಿತ್ತಾಪುರ ತಾಲೂಕಿನ ನಾಗಾವಿಯು ಒಂದು ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಘಟಿಕಾಸ್ಥಾನವಾಗಿತ್ತು.⁷ ಕ್ರಿ.ಶ. 1060ರಲ್ಲಿ ಶಿವಮೊಗ್ಗ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಶಿಕಾರಿಪುರ ತಾಲೂಕಿನ ಬಳ್ಳಿಗಾವೆಯ ಕೋಡಿ ಮಠವು ಪ್ರಾಚೀನ ವಿದ್ಯಾಕೇಂದ್ರವಾಗಿತ್ತು.⁸ ಹಾಸನ ಜಿಲ್ಲೆ ಸಕಲೇಶಪುರದ ಕ್ರಿ.ಶ 1158ರ ಶಾಸನದಲ್ಲಿ⁹ 'ಅಗ್ರಹಾರ'ವು 'ವೇದನಾದ' ದಿಂದ ತುಂಬಿ ತುಳುಕುತ್ತಿದೆಯೆಂದು ಉಲ್ಲೇಖವಿದೆ. ಆದುದರಿಂದ 'ಶಾಸ್ತ್ರ' ಶಬ್ದಕ್ಕೆ ಪ್ರಾಯಶಃ 'ಪಠ್ಯಪುಸ್ತಕ' ಹಾಗೂ 'ವಿಜ್ಞಾನ' ಎಂದು ಎರಡು ಅರ್ಥಗಳು ಆಗಬಹುದು¹⁰ ಎಂದಿದೆ. 'ಶಾಸ್ತ್ರಮೆಂಬುದಕ್ಕುಂ ಗ್ರಂಥಂ' ಎಂಬ ವಸ್ತುಕೋಶದ ನುಡಿಯೂ 'ನಿದೇಶ ಗ್ರಂಥಯೋಃ ಶಾಸ್ತ್ರಂ' ಎಂಬ ಅಮರಕೋಶದ ಮಾತೂ ಇದನ್ನು ಪುಷ್ಟಿಗೊಳಿಸುತ್ತದೆ.

ಶಾಸ್ತ್ರ ಸ್ವರೂಪ:

ಶಾಸ್ತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಹೇಳುವ ನೀತಿ ನೇರವಾದುದು, ಖಚಿತವಾದುದು, ಶಾಸ್ತ್ರ ಸಮ್ಮತವಾದುದು. ಕಾರಣ ಶಾಸನ ಮಾಡುವುದು, ವಿಧಿಸುವುದು, ಅರಸ ಪ್ರಜೆಗಳಿಗೆ ಅಧಿಕಾರ ಮಾಡುವ ವಿಧಾನ. ಹೀಗೆ ಶಾಸ್ತ್ರ ಗ್ರಂಥಗಳ ಗುರಿಯೂ ಕಾವ್ಯಗ್ರಂಥಗಳ ಗುರಿಯೂ ಒಂದೇ ಆದರೂ ಹೇಳುವ ವಿಧಾನದಲ್ಲಿ ಭಿನ್ನತೆಯಿದೆ. ಮನಸ್ಸನ್ನು ಕರಗಿಸುವುದು ಕಾವ್ಯದ ಗುಣವಾದರೆ, ಬುದ್ಧಿಯಿಂದ ಕಸರತ್ತು ಮಾಡಿಸುವುದು ಶಾಸ್ತ್ರಗುಣವಾಗಿದೆ ಎಂದು ಡಿ.ವಿ.ಜಿ.ಯವರು ಅಭಿಪ್ರಾಯಿಸುತ್ತಾರೆ. "ಅಲಂಕಾರಿಕರು ಗ್ರಂಥರಾಶಿಯನ್ನು ಉಪದೇಶ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಪ್ರಭುಸಮ್ಮಿತ, ಮಿತ್ರಸಮ್ಮಿತ, ಕಾಂತಾಸಮ್ಮಿತ ಎಂದು ಮೂರು ಭಾಗ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ.¹¹ 'ಹೀಗೆ ಮಾಡಬೇಕು, ಹೀಗೆ ಮಾಡಬಾರದು' ಎಂದು ಕರ್ತವ್ಯಾಕರ್ತವ್ಯಗಳನ್ನು ವಿಧಿಸುವ ಮತ್ತು ನಿಷೇಧಿಸುವ ವೇದಶಾಸ್ತ್ರಾದಿಗಳು ಪ್ರಭುಸಮ್ಮಿತ. ಅವು ನಮಗೆ ಪ್ರಿಯವಾಗಿರಲಿ ಇಲ್ಲದಿರಲಿ ರಾಜಶಾಸನದಂತೆ ಅವುಗಳನ್ನು ಅನುಸರಿಸಿ ನಡೆಯಬೇಕು"¹² ಎಂಬ ಎಂ.ವಿ. ಸೀತಾರಾಮಯ್ಯ ಅವರ ಹೇಳಿಕೆ ಶಾಸ್ತ್ರ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಸ್ಪಷ್ಟಪಡಿಸುತ್ತದೆ.

ಶಾಸ್ತ್ರ-ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಂಬಂಧ:

ಪ್ರಾಚೀನರು ಶಾಸ್ತ್ರವನ್ನು ಸಾಹಿತ್ಯದ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಹುಡುಕುತ್ತ ಹೋಗುತ್ತಾರೆ. ಶಾಸ್ತ್ರವನ್ನು ಮತ್ತು ಸಾಹಿತ್ಯವನ್ನು ಒಟ್ಟಿಟ್ಟಿಗೆ ಚರ್ಚೆಗೆ ಎಳೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ. ಶಾಸ್ತ್ರವು ಸಾಹಿತ್ಯೇತರ ಚಟುವಟಿಕೆಯಾಗಿದೆ. ಸಾಹಿತ್ಯವು ಶಾಸ್ತ್ರೀಯ ಚಟುವಟಿಕೆಯಾಗಿದೆ. ಸಾಹಿತ್ಯವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಶಾಸ್ತ್ರವು ಸ್ವತಂತ್ರವಾಗಿ ನಿಲ್ಲುವ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವನ್ನು ಹೊಂದಿದೆ. ಆದರೆ ಸಾಹಿತ್ಯವು ಶಾಸ್ತ್ರವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ನಿಲ್ಲುವ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವನ್ನು ಹೊಂದಿಲ್ಲ. ಹೀಗಾಗಿ ಭಾರತೀಯ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಶಾಸ್ತ್ರ ಸಾಹಿತ್ಯ ಮತ್ತು ಶಾಸ್ತ್ರ ಇವೆರಡು ಪರಿಕಲ್ಪನೆಗಳನ್ನು ಒಟ್ಟಾಗಿ ನೋಡುವ ಪರಿಪಾಠೆ ಆರಂಭದಿಂದಲೂ ನಡೆದುಬಂದಿದೆ. ಶಾಸ್ತ್ರ ಮತ್ತು ಸಾಹಿತ್ಯ ಎನ್ನುವ ಎರಡು ಜೋಡಿ ಪರಿಕಲ್ಪನೆಗಳು ಒಂದನ್ನೊಂದು ಆಶ್ರಯಿಸಿಕೊಂಡು ಬೆಳೆದಿರುವುದಂತೂ ತಿಳಿದ ಸಂಗತಿಯೇ ಆಗಿದೆ. ಮುಂದೆ ಬರಬರುತ್ತ ಶಾಸ್ತ್ರಕಾರರು, ಕವಿಗಳು ಸಾಹಿತ್ಯ ಎಂಬ ಪದವನ್ನು 'ಕಾವ್ಯ' ಎಂಬ

ಅರ್ಥದಲ್ಲಿ ಬಳಸಿದ್ದಾರೆ. ಕವಿತೆ, ಕಾದಂಬರಿ, ಕಥೆ, ನಾಟಕ ಮುಂತಾದ ಮನೋರಂಜಕ ರಚನೆಗಳನ್ನು ಒಟ್ಟುಗೂಡಿಸಿಕೊಂಡು ಹೇಳುವಾಗ 'ಸಾಹಿತ್ಯ' ಎಂಬ ಪದವನ್ನು ಕಾವ್ಯಾರ್ಥದಲ್ಲಿ ಹೇಳಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಕನ್ನಡದ ಮೊದಲ ಲಾಕ್ಷಣಿಕ ಕೃತಿಯಾದ 'ಕವಿರಾಜ ಮಾರ್ಗ'ದ ಕರ್ತೃ ಶ್ರೀವಿಜಯ ಸುವಿಧೆಯನ್ನು ಹೇಳುವಾಗ "ಉಕ್ತಿ ಕಲಾಕಲಾಪಕಂ ಉಪಾಹಿತ ಸಾಹಿತ್ಯ ವಿದ್ಯಯೋಳ್"¹³ ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತಾನೆ.

ಶಾಸ್ತ್ರ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಬೆಳವಣಿಗೆ:

ಪ್ರಾಚೀನ ಕವಿಗಳು, ತಮ್ಮ ಸೃಜನ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವನ್ನು ಒಲಿಸಿಕೊಂಡು, ದುಡಿಸಿ ಅವಿಸ್ಮರಣೀಯ ಕೃತಿ ರಚನೆಗಳನ್ನು ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ. ಭಾಷೆಯ ಹಲವು ಮಗ್ಗುಲಗಳನ್ನು ದರ್ಶಿಸಿ ಭಟ್ಟ ಇಳಿಸಿ ಉಪಕರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಪಂಪನಿಂದ ಹಿಡಿದು ಆಧುನಿಕರವರೆಗೂ ಸಮಕಾಲೀನ ಅವಶ್ಯಕತೆಯ ಪೂರೈಕೆಯ ಜೊತೆಗೆ ಭವಿಷ್ಯದಲ್ಲೂ ಪ್ರಸ್ತುತವೆನ್ನಿಸುವ ವಿಚಾರಗಳನ್ನು ಉಳಿಸಿ ಹೋಗಿದ್ದಾರೆ. ಲೌಕಿಕ ಆಗಮಿಕ ಕಾವ್ಯ ಪರಂಪರೆಗೆ ಶ್ರೀಕಾರ ಹಾಕಿದ ಜೈನ ಕವಿಗಳು ಶಾಸ್ತ್ರ ಸಿದ್ಧಾಂತ ಕೃತಿಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿದರು. "ಕನ್ನಡ ನಾಡಿನಲ್ಲಿ ಕ್ರಿ.ಪೂ 3ನೇ ಶತಮಾನಕ್ಕೂ ಮೊದಲು ಜೈನ ಧರ್ಮವು ಪ್ರಚುರಕ್ಕೆ ಬಂದಿತು. ಕನ್ನಡ ನಾಡಿನಲ್ಲಿನ ಜೈನ ವಿದ್ವಾಂಸರು ಮೊದಮೊದಲು ಪ್ರಾಕೃತ ಮತ್ತು ಸಂಸ್ಕೃತ ಧಾರ್ಮಿಕ ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು ರಚಿಸತೊಡಗಿದರೂ, ಧರ್ಮ ಪ್ರಸಾರಕ್ಕೆ ಜನಭಾಷೆಯಾದ ಕನ್ನಡ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಕೃತಿ ರಚಿಸುವುದು ಅಗತ್ಯವೆಂಬುದು ಅವರ ಗಮನಕ್ಕೆ ಬಂದಿತು. ಹೀಗಾಗಿ ಅವರು ಪ್ರಾಕೃತ ಮತ್ತು ಸಂಸ್ಕೃತ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿದ್ದ ಧರ್ಮಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು ಹಾಗೂ ಇತರ ಶಾಸ್ತ್ರಗಳನ್ನು ಪುರಾಣಗಳನ್ನೂ ಆಧಾರವಾಗಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಕಾವ್ಯಗಳನ್ನು ರಚಿಸುತ್ತ ಬಂದರು. ಹೀಗೆ ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಶಾಸ್ತ್ರಗ್ರಂಥ ರಚನೆಯನ್ನು ಆರಂಭಿಸಿ ಬೆಳೆಸಿದವರು ಜೈನರು. ನಮಗೆ ಈವರೆಗೆ ದೊರೆತ ಕನ್ನಡ ಗ್ರಂಥರಾಶಿಯಲ್ಲಿ ಮೊಟ್ಟಮೊದಲ ಉಪಲಬ್ಧ ಗ್ರಂಥವೆನಿಸಿದ 'ಕವಿರಾಜ ಮಾರ್ಗ'ವೇ (ಕ್ರಿ.ಶ.850) ಮೊದಲ ಶಾಸ್ತ್ರಗ್ರಂಥವಾಗಿರುವುದು ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯ".¹⁴ ಶಾಸ್ತ್ರ ಸಾಹಿತ್ಯವನ್ನು ಸ್ಥೂಲವಾಗಿ ಧಾರ್ಮಿಕ ಶಾಸ್ತ್ರಗಳು, ಲೌಕಿಕ ಶಾಸ್ತ್ರಗಳು ಮತ್ತು ಅರೆಲೌಕಿಕ ಶಾಸ್ತ್ರಗಳು ಎಂದು ವಿಂಗಡಿಸಬಹುದು.

ಧಾರ್ಮಿಕ ಶಾಸ್ತ್ರಗಳು:

ಧಾರ್ಮಿಕ ತಳಹದಿಯ ಮೇಲೆ ರಚಿತವಾದ ಶಾಸ್ತ್ರಗಳು ಧಾರ್ಮಿಕ ಶಾಸ್ತ್ರಗಳು ಎನಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತವೆ. ಧರ್ಮಬೋಧನೆ ಮತ್ತು ಮೋಕ್ಷಸಾಧನೆ ಇವುಗಳ ಪ್ರಧಾನ ಗುರಿಗಳಾಗಿರುತ್ತವೆ. ಇವುಗಳನ್ನು ಅಲೌಕಿಕ ಶಾಸ್ತ್ರಗಳು ಎಂದೂ ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ. ವೇದಗಳು, ಉಪವೇದ, ಆಗಮ, ಪುರಾಣಗಳು, ಇತಿಹಾಸ, ದರ್ಶನ, ಉಪನಿಷತ್, ಸ್ಮೃತಿ ಇತ್ಯಾದಿಗಳು. ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಪ್ರಮುಖ ಕವಿಗಳು ಧರ್ಮವನ್ನು ವಸ್ತುವಾಗಿ ಸ್ವೀಕರಿಸಿ ನಿರ್ವಹಿಸಿದ ರೀತಿ ಆಸಕ್ತಿದಾಯಕವಾಗಿದೆ. ಧರ್ಮವನ್ನು ಒಂದು ಸಂಸ್ಥೆಯಾಗಿ, ಶಾಸ್ತ್ರವಾಗಿ ಸ್ವೀಕರಿಸುವ ಕ್ರಮಕ್ಕೂ ಧಾರ್ಮಿಕವಾಗಿಸುವ ಸೃಜನಶೀಲ ಕ್ರಿಯೆಗೂ ವ್ಯತ್ಯಾಸವಿದೆ. ಧರ್ಮವೊಂದರ ಶಾಸ್ತ್ರ ಸಂಬಂಧಿ ಸಂಗತಿಗಳು ತಿಳಿಯದೆ

ಇರುವ ಮನುಷ್ಯನೂ ಧಾರ್ಮಿಕವಾಗಿರಬಹುದು. ಧಾರ್ಮಿಕ ಮನೋಭಾವದಿಂದ ಮನುಷ್ಯ ಧರ್ಮಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು ಶಾಸ್ತ್ರಗ್ರಂಥಗಳಾಗಿ ತಿಳಿಯುತ್ತಿರುವುದು ಪುರಾಣಗಳನ್ನು ಆಧಾರವಾಗಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಕನ್ನಡದಲ್ಲೂ ಶಾಸ್ತ್ರ ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು ಕಾವ್ಯಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿದ್ದು ಕವಿರಾಜಮಾರ್ಗದ ನಂತರ ವಚನಶಾಸ್ತ್ರ, ವೈದಿಕ, ವೈಷ್ಣವ ಭಕ್ತಿ ಚಳುವಳಿ, ಕೀರ್ತನೆಗಳು ಹೀಗೆ ಹಲವಾರು ಸಂಗೀತಶಾಸ್ತ್ರ ಗ್ರಂಥಗಳ ರಚನೆಯೂ ಮತಾವಲಂಬಿಯ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಕಾವ್ಯಗಳು ಹುಟ್ಟಿಕೊಂಡಿರುವುದು ಕಾಣುತ್ತವೆ. ಪ್ರಾಚೀನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಕಾವ್ಯವು ಧರ್ಮ ಬೋಧನೆಯ ಮಾಧ್ಯಮಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದಾಗಿತ್ತು.

ಲೌಕಿಕ ಶಾಸ್ತ್ರಗಳು:

ಸಾಮಾನ್ಯ ಜನರಿಗೆ ನೇರವಾಗಿ ಉಪಯೋಗಗಳನ್ನು ನೀಡುವ ಶಾಸ್ತ್ರಗಳು ಲೌಕಿಕ ಶಾಸ್ತ್ರಗಳು ಎನಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತವೆ. ಜ್ಯೋತಿಷ್ಯ, ಗಜಶಾಸ್ತ್ರ, ಕಾಮಶಾಸ್ತ್ರ, ವೈದ್ಯಶಾಸ್ತ್ರ, ಗಣಿತಶಾಸ್ತ್ರ, ಅಶ್ವಶಾಸ್ತ್ರ, ಶಿಲ್ಪಶಾಸ್ತ್ರ, ನಾಟ್ಯಶಾಸ್ತ್ರ, ಪಾಕಶಾಸ್ತ್ರ, ಜಲಶಾಸ್ತ್ರ, ಖಡ್ಗಶಾಸ್ತ್ರ, ಸಂಗೀತಶಾಸ್ತ್ರ, ರಾಜನೀತಿಶಾಸ್ತ್ರ, ದಂಡಶಾಸ್ತ್ರ, ಅರ್ಥಶಾಸ್ತ್ರ, ವಿಶ್ವಕೋಶಶಾಸ್ತ್ರ ಇತ್ಯಾದಿಗಳು. ಲೋಕದ ಹಿತದ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ, ಲೋಕಕ್ಕೆ ಉಪಯುಕ್ತವಾಗುವ ಶಾಸ್ತ್ರಗಳು ಲೌಕಿಕ ಶಾಸ್ತ್ರಗಳು. “ಕವಿ ಚರಿತೆಯನ್ನು ಪರಿಶೀಲಿಸಿದರೆ ಕ್ರಿ.ಶ. 600ರ ಸುಮಾರಿನಿಂದ ಕ್ರಿ.ಶ. ಸು. 1900ರವರೆಗೆ, ಒಂದು ಸಾವಿರದ ಮುನ್ನೂರು ವರ್ಷಗಳ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಎರಡು ಸಾವಿರಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚು ಗ್ರಂಥಗಳು ಹುಟ್ಟಿದವು ಎಂಬುದು ವ್ಯಕ್ತವಾಗುತ್ತದೆ. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಬಹುಪಾಲು ಪುರಾಣ ಇತಿಹಾಸ ವೇದಾಂತ ಧರ್ಮನೀತಿ ವ್ಯವಹಾರಗಳನ್ನು ಕುರಿತವೇ ಆಗಿರುತ್ತವೆ. ಆದರೆ ಲೌಕಿಕ ಶಾಸ್ತ್ರಗಳನ್ನೊಳಗೊಂಡ ಕನ್ನಡ ಕೃತಿಗಳು ಗಣನೀಯ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ರಚಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿವೆ ಎಂಬುದನ್ನು ಅಲ್ಲಗಳೆಯುವಂತಿಲ್ಲ. ನೂರೈವತ್ತಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚು ಸಂಖ್ಯೆಯ ಲೌಕಿಕ ಶಾಸ್ತ್ರಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿ ವೈದ್ಯ, ಜ್ಯೋತಿಷ್ಯ, ರಸಾಯನಶಾಸ್ತ್ರ, ರತ್ನಶಾಸ್ತ್ರ, ವ್ಯವಸಾಯಶಾಸ್ತ್ರ, ತೋಟಗಾರಿಕೆ, ವಾಸ್ತು ಶಿಲ್ಪ, ಗಣಿತ, ಗೋವೈದ್ಯ, ಅಶ್ವಶಾಸ್ತ್ರ, ಗಜಶಾಸ್ತ್ರ, ಖಗೋಳಶಾಸ್ತ್ರ, ಸೂಪಶಾಸ್ತ್ರ, ಕಾಮಶಾಸ್ತ್ರ, ಶಕುನಶಾಸ್ತ್ರ, ಬಾಣಗಾರಿಕೆ, ಬಟ್ಟೆ ಮಾಡುವುದು, ಭರತ, ಸಂಗೀತ, ನಿಘಂಟುಗಳು, ಕೋಶಗಳು, ಈ ಮುಂತಾದ ಹಲವಾರು ವಿಷಯಗಳು ನಿರೂಪಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿವೆ” ಎಂದು ಎಚ್. ದೇವಿರಪ್ಪ ಅಭಿಪ್ರಾಯಪಡುತ್ತಾರೆ. ಆದರೆ ಇದರಲ್ಲಿ ಕೆಲವಷ್ಟೇ ಉಪಲಬ್ಧವಾಗಿದ್ದು ಬಹುಪಾಲು ನಶಿಸಿ ಹೋಗಿದೆ. ಲೌಕಿಕ ಶಾಸ್ತ್ರಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಕೆಲವು ಕೃತಿಗಳ ಪರಿಚಯವನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಮಾಡಿಕೊಡಲಾಗಿದೆ.

ವೈದ್ಯಶಾಸ್ತ್ರಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ: ವಾಗ್ಭಟನ ‘ಅಷ್ಟಾಂಗಹೃದಯ’, ಸುಶ್ರುತಸಂಹಿತೆ, ಚರಕಸಂಹಿತೆ ಇವು ವೈದ್ಯಕೀಯ ಜಗತ್ತಿಗೆ ಮಾದರಿಯ ಶಾಸ್ತ್ರಗಳಾಗಿವೆ. ಉಗ್ರಾದಿತ್ಯ, ಬೋಪದೇವ, ಹೇಮಾದ್ರಿ ಮುಂತಾದವರು ಗ್ರಂಥರಚನೆ ಮಾಡಿರುವ ಕುರಿತು ಉಲ್ಲೇಖಗಳಿವೆ. ಏನೇಯಾದರೂ ಸದ್ಯದ ನಂಬಿಕೆ ತಿಳುವಳಿಕೆಯ ಪ್ರಕಾರ ‘ಉಗ್ರಾದಿತ್ಯನ ‘ಕಲ್ಯಾಣಕಾರಕ’ವೇ ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಸಿದ್ಧವಾದ ಮೊಟ್ಟಮೊದಲ ಸ್ವತಂತ್ರ ವೈದ್ಯಕೃತಿಯಾಗಿದೆ. ಆದರೆ ಇದು ಸಂಸ್ಕೃತದಲ್ಲಿದೆ. ಮುಂದೆ ಇದು ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ

ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಕ್ಕೆ ಒಳಗಾಯಿತು. ಸದ್ಯದ ಮಟ್ಟಿಗೆ ಜಗದ್ವಿಜ್ಞಾನ ಸೋಮನಾಥನ 'ಕಲ್ಯಾಣಕಾರಕ' ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರಾಚೀನ ಕೃತಿ. ಇದರ ಕಾಲ ಸು. 1175 ಎಂದು ಕವಿ ಚರಿತೆಕಾರರು ಗುರುತಿಸಿದ್ದಾರೆ. ತದನಂತರದಲ್ಲಿ ಸು.1500ರಲ್ಲಿದ್ದ ಶ್ರೀಧರದೇವನು 'ವೈದ್ಯಾಮೃತ'ವೆಂಬ ಹೆಸರಿನ ವೈದ್ಯಗ್ರಂಥವನ್ನು ಚಂಪೂರೂಪದಲ್ಲಿ ಬರೆದಿದ್ದಾನೆ. 24 ಅಧಿಕಾರಗಳ ಈ ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ರೋಗ ವಿಧಾನ, ಔಷಧ ಮತ್ತು ಅವುಗಳ ಪ್ರಯೋಗವನ್ನು ನಿರೂಪಿಸಿರುವುದಲ್ಲದೆ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಮೂಲವ್ಯಾಧಿ ರೋಗಕ್ಕೆ ಕಾರಣ ಹಾಗೂ ಅದರ ಪರಿಹಾರವನ್ನು ಕುರಿತು ವಿವರಿಸಲಾಗಿದೆ. ಅಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲದೇ ವೈದ್ಯಶಾಸ್ತ್ರಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ವೈದ್ಯಸಾರ ಸಂಗ್ರಹ, ವೈದ್ಯ ಸಾಂಗತ್ಯ, ವೈದ್ಯ ಕಂದ, ವಿಷವೈದ್ಯಶಾಸ್ತ್ರ ಮುಂತಾದ ಕೃತಿಗಳನ್ನು ಗಮನಿಸಬಹುದಾಗಿದೆ. ಗೋವೈದ್ಯಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಶಾಸ್ತ್ರ ಕೃತಿಯನ್ನು ಕ್ರಿ.ಶ. 1100ರಲ್ಲಿ ಕೀರ್ತಿವರ್ಮ ರಚಿಸಿದ. ಈ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಗೋವುಗಳ ವ್ಯಾಧಿಗಳಿಗೆ ಔಷಧ, ಮಂತ್ರ, ಬರೆಹಾಕುವ ಕ್ರಮಗಳನ್ನು ವಿಸ್ತಾರವಾಗಿ ವಿವರಿಸಲಾಗಿದೆ. ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಮಹಿಳೆಯರಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ರೋಗಗಳನ್ನು ಕುರಿತಾದ 'ಸ್ತ್ರೀ ವೈದ್ಯ' ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ 'ಬಾಲಗ್ರಹ ಚಿಕಿತ್ಸೆ' ಮುಂತಾದ ಕೃತಿಗಳು ರಚನೆಯಾಗಿವೆ. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ತಿಮ್ಮರಾಜಗೌಡನ ಸೀವೈದ್ಯ ಪ್ರಮುಖವಾದುದು (ಕ್ರಿ.ಶ.1750). ವಚನಕಾರರ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಕಾಣಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ 'ವೈದ್ಯ ಸಂಗಣ್ಣ'ನೆಂಬುವನು ಸು. 20 ವಚನಗಳಲ್ಲಿ ವೈದ್ಯ ಸಂಬಂಧಿ ವಿಚಾರಗಳನ್ನು ಪ್ರಸ್ತಾಪಿಸಿರುವುದನ್ನು ಗಮನಿಸಬಹುದಾಗಿದೆ.

ಜೋತಿಷ್ಯ ಶಾಸ್ತ್ರಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ: ಮನುಷ್ಯನ ಬದುಕಿನ ಒಳಿತು ಕೆಡಕುಗಳನ್ನು ಮುಂದಾಗಿಯೇ ದರ್ಶಿಸಿ ವಿವರಿಸುವುದೇ ಜ್ಯೋತಿಷ್ಯ. ಇದನ್ನು 'ಭವಿಷ್ಯಶಾಸ್ತ್ರ' ಮತ್ತು 'ಕಾಲವಿಧಾಯಕ ಶಾಸ್ತ್ರ' ಎಂದೂ ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ. ಈ ಶಾಸ್ತ್ರದ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಶ್ನಶಾಸ್ತ್ರ, ಸಾಮುದ್ರಿಕ, ಶಕುನೆ, ನಾಡೀಶಾಸ್ತ್ರ, ಸ್ವಪ್ನಫಲ ಮುಂತಾದ ಶಾಸ್ತ್ರಗಳನ್ನು ಸಮಾವೇಶ ಮಾಡಲಾಗಿದೆ. ಜಾತಕ ತಿಲಕ: ಇದರ ಕರ್ತೃ ಶ್ರೀಧರಾಚಾರ್ಯ. ಈತ 1049 ರಲ್ಲಿ ಜೀವಿಸಿದ್ದ. ಜಾತಕ ಬರೆಯುವವನಿಗೆ ಮಾರ್ಗದರ್ಶಿ ಗ್ರಂಥ ಎಂದೇ ಗುರುತಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಈ ಗ್ರಂಥ 24 ಅಧಿಕಾರಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದು, ಕಂದ-ವೃತ್ತಗಳಲ್ಲಿ ಜಾತಕ ವಿಚಾರವನ್ನು ಚರ್ಚಿಸಿದೆ. ರಟ್ಟಮತ: ರಟ್ಟಕವಿ ಸು. 1300ರಲ್ಲಿ ಈ ಕೃತಿಯನ್ನು ರಚಿಸಿದ. ಇದರಲ್ಲಿ ಕಂದ-ರಗಳೆ-ತ್ರಿಪದಿಯಂಥ ಹಲವಾರು ಛಂದೋಬಂಧಗಳಲ್ಲಿ, ಸಂಸ್ಕೃತದ ರತ್ನೋಜ್ವಲ ಸಂಹಿತೆ, ಧನ-ಕೀರ್ತಿ ಸಂಹಿತೆ, ವರಾಹಮಿಹಿರ ಹಾಗೂ ಗಾರ್ಗ್ಯಾಚಾರ್ಯರ ಸಂಹಿತೆಗಳಲ್ಲದೆ ಪಿಂಗಳ, ನವಕೀರ್ತಿ, ಕಪಿಲ ಮುಂತಾದ ಸಂಹಿತೆಕಾರರ ಕೃತಿಗಳನ್ನು ಅನುಸರಿಸಿ ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ರಟ್ಟಮತ ಬರೆದಿದ್ದಾನೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ಮಳೆಯ ಕುರುಹು, ಅದರ ಸ್ವರೂಪ, ನೀರನ್ನು ಕಂಡುಹಿಡಿಯುವುದು, ನೀರನ್ನು ಶುದ್ಧವಾಗಿಟ್ಟುಕೊಳ್ಳುವುದು ಮುಂತಾದ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಸುಲಲಿತ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ನಿರೂಪಿಸಲಾಗಿದೆ. ರಟ್ಟನ ಜಾತಕ: ಗಂಗಾಧರ ಎಂಬುವವನು ಸು. 1550ರಲ್ಲಿ 'ರಟ್ಟನ ಜಾತಕ' ಎಂಬ ಜ್ಯೋತಿಷ್ಯ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ಕಂದ-ವೃತ್ತಗಳಲ್ಲಿ ಬರೆದಿದ್ದಾನೆ. 120 ಪದ್ಯಗಳ ಈ ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಶ್ನೆ ಭಾಗ, ಗ್ರಹಗಳಿಗೆ

ಷಡ್ಜಲಿ, ಔರಸಪುತ್ರ ಲಕ್ಷಣ ಮುಂತಾದ ವಿಷಯಗಳಿರುವುದಾಗಿ ತಿಳಿದು ಬರುತ್ತದೆ. ನರಪಿಂಗಳಿ: ಸುಮಾರು 1500 ರಲ್ಲಿ ಬದುಕಿದ್ದ ಶುಭಚಂದ್ರನೆಂಬುವನು 'ನರಪಿಂಗಳಿ' ಎಂಬ ಜ್ಯೋತಿಷ್ಯ ಶಾಸ್ತ್ರಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟ ಹಲವಾರು ವಿಷಯಗಳನ್ನು 167 ಕಂದ ಪದ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ರಚಿಸಿದ್ದಾಗಿ ಕವಿ ಚರಿತೆಕಾರರು ತಿಳಿಸುತ್ತಾರೆ.

ಶಕುನವು ಜ್ಯೋತಿಷ್ಯಶಾಸ್ತ್ರದ ಒಂದು ಭಾಗವಾಗಿದ್ದು, ಪುರಾತನ ಕಾಲದಿಂದಲೂ ಶಾಸ್ತ್ರವಾಗಿ ಬೆಳೆದುಬಂದಿದೆ. ಮನುಷ್ಯ ಬೆಳೆಸಿಕೊಂಡು ಬಂದ ಹತ್ತು ಹಲವು ನಂಬಿಕೆಗಳೇ ಕಾಲಾಂತರದಲ್ಲಿ ಶಕುನಗಳಾಗುತ್ತವೆ. ಶಕುನ ಪ್ರಪಂಚ: ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಕವಿ ಚಾಕರಾಜನು ಸು. 1500 ರಲ್ಲಿ 'ಶಕುನ ಪ್ರಪಂಚ'ವನ್ನು ರಚಿಸಿದ. 25 ಅಧ್ಯಾಯ 620 ಪದ್ಯಗಳನ್ನು ಈ ಕೃತಿಯು ಹೊಂದಿದೆ. ಶಕುನಸಾರ: ಸು. 1500 ರಲ್ಲಿ ಲಕ್ಷ್ಮಣಾಂಕನೆಂಬುವನು 8 ಅಧಿಕಾರ, 312 ವೃತ್ತಗಳನ್ನೊಳಗೊಂಡ 'ಶಕುನಸಾರ' ಕೃತಿಯನ್ನು ರಚಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ರಾಜ್ಯ, ಓಲಗ, ಯಾತ್ರ, ಲಾಭ, ಮಳೆ, ಫಲಾರ್ಥ, ವಿವಾಹ, ಗರ್ಭ, ಪುತ್ರೋತ್ಪತ್ತಿ, ಜಯ, ಆಕಸ್ಮಿಕ ಕಾಲ ಮುಂತಾದ ವಿಷಯಗಳಿವೆ. ವೀರಾವಳಿ: ವಜ್ರಭಟ್ಟನೆಂದು ಹೇಳಲಾದ ಶಾಸ್ತ್ರಕಾರ ಈ ಕೃತಿ ರಚಿಸಿರುವನು. ಶಕುನ, ಜ್ಯೋತಿಷ್ಯ ಮುಂತಾದ ವಿಚಾರಗಳ ಕುರಿತು 22 ಅಧಿಕಾರಗಳಲ್ಲಿ ವಿವರಿಸಲಾಗಿದೆ. ಸಾಮುದ್ರಿಕ ಶಾಸ್ತ್ರ: ಇದು ಕೂಡ ಜ್ಯೋತಿಷ್ಯಶಾಸ್ತ್ರದ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯೊಳಗೆ ಸೇರುತ್ತದೆ. ವರಾಹಮಿಹಿರನ ಬೃಹತ್ಸಂಹಿತೆ, ಶಿವತತ್ವ ರತ್ನಾಕರ, ಲೋಕೋಪಕಾರಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಈ ಶಾಸ್ತ್ರ ಕುರಿತು ಉಲ್ಲೇಖಗಳಿವೆ. ಎಂ.ವಿ.ಸೀತಾರಾಮಯ್ಯ ತಮ್ಮ 'ಶಾಸ್ತ್ರ ಸಾಹಿತ್ಯ' ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಉಲ್ಲೇಖಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಹಯಶಾಸ್ತ್ರಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ: ಯುದ್ಧದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಹಾಗೂ ಸೇನೆಯ ಚತುರಂಗ ಬಲದಲ್ಲಿ ಆನೆಗಳನ್ನು ಹೊರತು ಪಡಿಸಿದರೆ ಅಶ್ವಗಳಿಗೆ ಹೆಚ್ಚಿನ ಪ್ರಾಧಾನ್ಯತೆ. ಪಂಪ, ಕುಮಾರವ್ಯಾಸ ಮುಂತಾದ ಕವಿಗಳು ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಕಾವ್ಯ ಕೃತಿಗಳಲ್ಲಿ ಅಶ್ವಗಳ ಕುರಿತು ಮಾಹಿತಿಯನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಂಡಿದ್ದ ವೀರರ ಗುಣಗಾನವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ಅಶ್ವಶಾಸ್ತ್ರ: ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಅಶ್ವಶಾಸ್ತ್ರ ಹೆಸರಿನ ಕೃತಿಗಳು ಎರಡು ಇವೆ. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಸುಮಾರು 1400 ರಲ್ಲಿ ಜೀವಿಸಿದ್ದ ಅಭಿನವ ಚಂದ್ರನು 'ಅಶ್ವಶಾಸ್ತ್ರ' ಗ್ರಂಥವನ್ನು ರಚಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಈ ಕೃತಿಯೂ 888 ಕಂದ ಪದ್ಯಗಳು, 16 ಅಧ್ಯಾಯಗಳಲ್ಲಿ ನಿರೂಪಿತವಾಗಿದೆ. ರಾಮಚಂದ್ರ ಎಂಬುವನು 1625 ರಲ್ಲಿ 'ಅಶ್ವಶಾಸ್ತ್ರ' ರಚಿಸಿದ್ದಾಗಿ ತಿಳಿದು ಬರುತ್ತದೆ. ಈ ಕೃತಿಯೂ 18 ಅಧ್ಯಾಯಗಳಲ್ಲಿ ನಿರೂಪಿತವಾಗಿದೆ. ಕುದುರೆಗಳ ಹಲ್ಲು, ಸುಳಿವ್ಯಾಧಿಗಳಿಗೆ ಚಿಕಿತ್ಸೆ ಮುಂತಾದ ವಿಷಯಗಳು ಈ ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ನಿರೂಪಿತವಾಗಿವೆ ಎಂದು ಕವಿಚರಿತೆಕಾರರು ತಿಳಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಅಶ್ವವೈದ್ಯ: ಬಾಚರಸನು ಸು. 1500 ರಲ್ಲಿ 35 ವೃತ್ತಗಳಲ್ಲಿ ಈ ಕೃತಿಯನ್ನು ಬರೆದಿದ್ದಾಗಿ ಕವಿ ಚರಿತೆಕಾರರು ತಿಳಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಬಾಚರಸನು ಸುಶ್ರುತ-ಶಾಲಿಹೋತ್ರನನ್ನು ಅನುಸರಿಸಿದ್ದಾಗಿ ಹೇಳಿಕೊಂಡಿದ್ದಾನೆ.

ಗಜಶಾಸ್ತ್ರಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ: ಆನೆಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ಬರೆದ ಶಾಸ್ತ್ರ ಗಜಶಾಸ್ತ್ರ.

ಗಜಯುದ್ಧ, ಗಜಬೇಂಟೆಗಳಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡಿಗರಿಗೆ ಮೊದಲಿನಿಂದಲೂ ಆಸಕ್ತಿ. ಗಂಗರಸರಾದ ದುರ್ವಿನೀತ, ವಿಕ್ರಮ ಮುಂತಾದ ಅರಸರು ಗಜಗಳ ಬಗ್ಗೆ ತೀವ್ರ ಆಸಕ್ತಿ ಹೊಂದಿದ್ದರು. ಹೀಗಾಗಿ ಗಜಗಳ ಕಾಯಿಲೆಗಳು, ಅವುಗಳ ಗುಣ-ಲಕ್ಷಣಗಳು, ಅವುಗಳ ಆಹಾರ, ಪೋಷಣೆ ಮೊದಲಾದ ವಿಷಯಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ 'ಗಜಶಾಸ್ತ್ರ'ದಂಥ ಕೃತಿ ರಚನೆ ಮಾಡಿರಲು ಸಾಧ್ಯವಿದೆ. ಎರಡನೆಯ ಶಿವಮಾರನ ಸಂಸ್ಕೃತ 'ಗಜಮತಕಲ್ಪನಾ' ಮೂರು ಪರಿಚ್ಛೇದಗಳ 'ಗಜಶಾಸ್ತ್ರ'ವೊಂದು ಉಪಲಬ್ಧ ಕೃತಿ. ಸೈಗೊಟ್ಟ ಶಿವಮಾರನ ಗಜಾಷ್ಟಕ ಹೀಗೆ ಪ್ರತ್ಯೇಕ ಗಜಶಾಸ್ತ್ರ ಕೃತಿಗಳಲ್ಲದೆ ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಹಾಲಾಸ್ಯಪುರಾಣ, ಗುರು ನಂದೀಶಾಂಕಿತವಾದ ಸದಾಶಿವ ನೀತಿ, ಶಂಕರಾರಾಧನ, ಚಾವುಂಡರಾಯನ ಲೋಕೋಪಕಾರ ಕೃತಿಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಸಂಗಿಕವಾಗಿ ಗಜಶಾಸ್ತ್ರಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ವಿಚಾರಗಳಿವೆ.

ಕಾಮಶಾಸ್ತ್ರಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ: ಕಾಮಕ್ಕೆ ಪುರುಷಾರ್ಥಗಳಲ್ಲಿ ಮೂರನೇ ಸ್ಥಾನವಿದೆ. ಕಾಮಶಾಸ್ತ್ರಕ್ಕೆ ಪರ್ಯಾಯವಾಗಿ 'ಸ್ಮರಶಾಸ್ತ್ರ' 'ಕೊಕ್ಕೋಕಶಾಸ್ತ್ರ' ಎಂದೂ ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ. ವಾತ್ಸಯನ ತನ್ನ 'ಕಾಮಶಾಸ್ತ್ರ' ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ತನಗಿಂತ ಹಿಂದಿನ ಈ ಶಾಸ್ತ್ರ ಕೃತಿಯನ್ನು ರಚಿಸಿದ ಗ್ರಂಥಕರ್ತರ ಪಟ್ಟಿಯನ್ನು ನೀಡಿದ್ದಾನೆ. ಮದನತೀಲಕ: ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ 'ಕಾಮಶಾಸ್ತ್ರ'ಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರಾಚೀನ ಕೃತಿ ಚಂದ್ರರಾಜನ 'ಮದನ ತೀಲಕ' ಸು. 1079ರಲ್ಲಿ ರಚಿತವಾಗಿದೆಯೆನ್ನಲಾಗಿದೆ. ಜನವಶ್ಯ: ಕಾಮಶಾಸ್ತ್ರಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಮತ್ತೊಂದು ಕೃತಿ ಕಲ್ಲರಸನ 'ಜನವಶ್ಯ'. ಕ್ರಿ.ಶ.1446-47 ರವರೆಗೆ ಆಳಿದ ವಿಜಯನಗರದ ಪ್ರೌಢದೇವರಾಯನ ಮಗ ಮಲ್ಲಿಕಾರ್ಜುನ ರಾಯರ ಆಸ್ಥಾನ ಕವಿಯಾಗಿದ್ದ ಕಲ್ಲರಸ ತನ್ನ ಹೆಂಡತಿಗೆ ಈ ಶಾಸ್ತ್ರವನ್ನು ಹೇಳಿದಂತೆ ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ. ಈ ಕೃತಿ 12 ಸಂಧಿಗಳಲ್ಲಿ ವಿವಿಧ ಷಟ್ಪದಿಗಳಲ್ಲಿ ರಚನೆಗೊಂಡ ಈ ಗ್ರಂಥ ವಾತ್ಸಯನನ ಕೃತಿಗೆ ಪೂರಕವಾಗಿದ್ದು, 'ಮಲ್ಲಿಕಾರ್ಜುನ ವಿಜಯ' ಎಂದೂ ಕರೆಯುವ ವಾಡಿಕೆಯಿದೆ. ಮನ್ಮಥ ವಿಜಯ: ಕವಿಮಲ್ಲನ 'ಮನ್ಮಥ ವಿಜಯ' ಸ್ವತಂತ್ರ ಕಾಮಶಾಸ್ತ್ರ ಗ್ರಂಥ 'ಸ್ಮರ ವಿಜಯ' ಎಂದೂ ಕರೆಯಲಾಗಿದೆ.

ಸೂಪಶಾಸ್ತ್ರಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ: ಚಾವುಂಡರಾಯನ ಲೋಕೋಪಕಾರ, ಗುರುಲಿಂಗ ದೇಶಿಕನ ಲಿಂಗಪುರಾಣ, ಮೂರನೆಯ ಮಂಗರಸನ ಸೂಪಶಾಸ್ತ್ರ, ಚಿನ್ನವೀರ ಜಂಗಮದೇವನ ಷಟ್ ಸ್ತಂಭ ವಲ್ಲಭ ಇವು ಸೂಪಶಾಸ್ತ್ರಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಪ್ರಮುಖ ಗ್ರಂಥಗಳಾಗಿವೆ. ಕನ್ನಡದ ಮೊಟ್ಟಮೊದಲ ಪರಿಪೂರ್ಣ ಪಾಕಶಾಸ್ತ್ರವೆಂದರೆ ಮೂರನೆಯ ಮಂಗರಸನ ಸೂಪಶಾಸ್ತ್ರ. ಈತನ ಕಾಲ 1508. ಈ ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಆರು ಅಧ್ಯಾಯಗಳಿದ್ದು 650 ಪದ್ಯಗಳಿವೆ. ವಾರ್ಧಕ ಷಟ್ಪದಿಯಲ್ಲಿ ರಚನೆಗೊಂಡಿದೆ.

ವಿಶ್ವಕೋಶ ಶಾಸ್ತ್ರಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ: ಜಗತ್ತಿನ ಜ್ಞಾನ ಪರಂಪರೆಯನ್ನು ಒಂದೆಡೆ ಸೇರಿಸಿ ರಚನೆಗೊಂಡ ಕೋಶಗಳೇ ವಿಶ್ವಕೋಶಗಳು. ಲೋಕೋಪಕಾರ: ಇದು 'ಕನ್ನಡದ ಪ್ರಥಮ ವಿಶ್ವಕೋಶ' ಎಂಬ ಗೌರವಕ್ಕೆ ಅರ್ಹವಾದ ಕೃತಿ. ಚಾವುಂಡರಾಯನ 'ಲೋಕೋಪಕಾರ' ಹೆಸರಿಗೆ ಅನ್ವರ್ಥವಾಗಿ

ಸರ್ವಜನೋಪಕಾರವಾದಂಥ ಅನೇಕ ಶಾಸ್ತ್ರ ಸಮುಚ್ಚಯವನ್ನು ಒಳಗೊಂಡ ಅಭೂತಪೂರ್ವವಾದ ಜ್ಞಾನಕೋಶವಾಗಿದೆ. 'ಪೆಲವುಂ ಲೌಕಿಕ ಶಾಸ್ತ್ರ ಮುಳ್ಳುದರಿಂದ ಈ ಲೋಕೋಪಕಾರಂ ಜಗತ್ತಿಲಕಂ' ಎಂದು 'ಮೇದಿನಿಯುಪಕಾರ' ಹಾಗೂ 'ಲೋಕೋಪಕಾರ ಮೇನನ್ನರ್ಥಂ' ಎಂಬ ಗ್ರಂಥಕಾರನ ಹೇಳಿಕೆಗಳು ಇದೊಂದು ಜನೋಪಕಾರ ಕೃತಿ ಎನ್ನುವಲ್ಲಿ ಎರಡು ಮಾತಿಲ್ಲ. ಹನ್ನೆರಡು ಅಧಿಕಾರಗಳಿರುವ ಈ ಕೃತಿ ಬಹುಸಂಖ್ಯೆಯ ಕಂದಪದ್ಯಗಳನ್ನು, ಸುಮಾರು 940 ವೃತ್ತಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದು, ಕಂದ-ವೃತ್ತಗಳಲ್ಲಿರುವ ಇದು ಚಂಪೂ ಪ್ರಕಾರದಲ್ಲಿದೆ. ಪಂಚಾಂಗ, ವಾಸ್ತು, ಜಲಾಶಯ ನಿರ್ಮಾಣ, ವ್ಯಕ್ತಾಯುರ್ವೇದ, ಸುಗಂಧವಾದ, ನರವೈದ್ಯ, ಸೂಪಶಾಸ್ತ್ರ, ವಿಷವೈದ್ಯ, ಶಕುನಶಾಸ್ತ್ರ, ಜ್ಯೋತಿಷ್ಯ ಎಂಬಿತ್ಯಾದಿ ಹಲವು ಶಾಸ್ತ್ರ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡ ಸಮಸ್ತ ವಿಷಯಕೋಶವಿದಾಗಿದೆ. ವಿವೇಕ ಚಿಂತಾಮಣಿ: ನಿಜಗುಣಶಿವಯೋಗಿ ಮಹಾಕವಿಯಿಂದ ವಿರಚಿತವಾಗಿರುವ 'ವಿವೇಕ ಚಿಂತಾಮಣಿ' ಗ್ರಂಥವು ಕನ್ನಡ ಶಾಸ್ತ್ರ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಬೃಹತ್ ವಿಶ್ವಕೋಶ ಎನಿಸಿದೆ. ಹತ್ತು ಪರಿಚ್ಛೇದಗಳಲ್ಲಿ ಸುಮಾರು 1500ಕ್ಕೂ ಹೆಚ್ಚು ವಿಷಯಗಳು ಇದರಲ್ಲಿ ನಿರೂಪಿತವಾಗಿವೆ. ಅಭಿಲಷಿತಾರ್ಥ ಚಿಂತಾಮಣಿ: ಮೂರನೆಯ ಸೋಮೇಶ್ವರನಿಂದ ರಚಿತವಾದ ಈ ಕೃತಿಯು ಸಂಸ್ಕೃತ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡಗಿನಿಂದ ರಚಿತಗೊಂಡ 'ವಿಶ್ವಕೋಶ'. ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ರಾಜಕೀಯ ವಿಷಯವನ್ನು ಒಳಗೊಂಡ ವಿಶ್ವಕೋಶ ಎಂದೇ ಗುರುತಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದ್ದರೂ ಸರ್ವವಿಷಯಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿದ್ದು ಓದುಗರ ಗಮನ ಸೆಳೆಯುತ್ತದೆ. ಇದಕ್ಕೆ 'ಮಾನಸೋಲ್ಲಾಸ' ಎಂತಲೂ ಕರೆಯುವರು. ಶಿವತತ್ತ್ವ ರತ್ನಾಕರ: ಕೆಳದಿ ಬಸವರಾಜ ವಿರಚಿತ 'ಶಿವತತ್ತ್ವ ರತ್ನಾಕರ' ಕೃತಿಯೂ ಆಕಾರ, ನಿರೂಪಣೆ, ವಿಷಯಗಳ ಜೋಡಣೆಯ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಮಾನಸೋಲ್ಲಾಸಕ್ಕಿಂತ ಹಿರಿದು ಎನಿಸುವುದು. 15-16ನೆಯ ಶತಮಾನಗಳ ಸಮಗ್ರ ಚರಿತೆ ತಿಳಿಯಲು ಅನುಕೂಲವಾಗುತ್ತದೆ. ಸಿರಿಭೂವಲಯ: ಕುಮುದೇಂದು ವಿರಚಿತ 'ಸಿರಿಭೂವಲಯ' ಕೃತಿಯು ವಿಶ್ವ ಸಂಸ್ಕೃತಿಕೆ ಕೊಡಮಾಡಿದ ಅಮೋಘ ವಿಶ್ವಕೋಶವಾಗಿದೆ. ಮುಮ್ಮಡಿ ಕೃಷ್ಣರಾಜೇಂದ್ರರ 'ಸೌಗಂಧಿಕಾ ಪರಿಣಯ', 'ಸಂಖ್ಯಾ ರತ್ನಮಾಲಾ' ಇವು ಸಹ 'ವಿಶ್ವಜ್ಞಾನಕೋಶಗಳೆಂದು ವಿದ್ವಾಂಸರು ಅಭಿಪ್ರಾಯಪಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ.

ಅರೆಲೌಕಿಕ ಶಾಸ್ತ್ರಗಳು:

ಸಾಹಿತ್ಯಿಕ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಶಾಸ್ತ್ರಗಳು ಅರೆಲೌಕಿಕ ಶಾಸ್ತ್ರಗಳು ಎನಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತವೆ. ಅಲಂಕಾರ, ಛಂದಸ್ಸು, ವ್ಯಾಕರಣ, ಶಬ್ದಶಾಸ್ತ್ರ, ನಿಘಂಟು ಇತ್ಯಾದಿಗಳು.

ವ್ಯಾಕರಣ ಶಾಸ್ತ್ರಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ: ಭಾರತದಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಕರಣ ಶಾಸ್ತ್ರಾದ್ಯಯನವು ಇತರ ಎಲ್ಲಾ ಶಾಸ್ತ್ರಗಳಿಗಿಂತ ಆಳವೂ ಸಮಗ್ರವೂ ಆಗಿ ನಡೆದು, ಇದು ಅತ್ಯಂತ ನಿಷ್ಪ್ರಾಪ್ತವೂ ಪರಿಪೂರ್ಣವೂ ಆದ ಶಾಸ್ತ್ರವೆನಿಸಿದೆ. ಹೀಗಾಗಿ ಯಾವುದೇ ಭಾಷೆಗಳ ಕಾವ್ಯಗಳ ಅಭ್ಯಾಸಕ್ಕೆ ವ್ಯಾಕರಣಶಾಸ್ತ್ರದ ತಿಳುವಳಿಕೆಯ ಅಗತ್ಯವಿದೆ. ವ್ಯಾಕರಣ,

ಭಂದಸ್ಸು, ಅಲಂಕಾರ, ನಿಘಂಟು ಈ ನಾಲ್ಕು ಶಾಸ್ತ್ರಗಳನ್ನು ಕಾವ್ಯಾಭ್ಯಾಸದ 'ಚತುರಂಗ' ಎಂದು ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ. ಕವಿರಾಜಮಾರ್ಗ: ಕವಿರಾಜಮಾರ್ಗ ಕೃತಿಯು ಪೂರ್ವದ ಹಳಗನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಮೇಲೆ ಬೆಳಕನ್ನು ಚೆಲ್ಲಿ ಆ ಯುಗದ ಪ್ರಾಚೀನ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯದ ರೂಪಗಳನ್ನು ಪರಿಚಯ ಮಾಡಿಸುವ ಮೊದಲ ಕೃತಿಯೂ ಹೌದು. ವ್ಯಾಕರಣ, ಅಲಂಕಾರ, ಭಂದಸ್ಸು ಹಾಗೂ ಕಾವ್ಯ ಮೀಮಾಂಸೆಯ ತತ್ವಗಳನ್ನು ತಿಳಿಸುವ ಮೊದಲ ಲಾಕ್ಷಣಿಕ ಗ್ರಂಥ. ಗ್ರಂಥದ ಮೊದಲ ಹಾಗೂ ದ್ವಿತೀಯ ಪರಿಚ್ಛೇದದಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ವ್ಯಾಕರಣ ಅಂಶಗಳ ಪ್ರಸ್ತಾಪವಿದೆ.

ಶಬ್ದಸ್ಮೃತಿ: ನಾಗವರ್ಮನ ಕಾವ್ಯವಲೋಕನದ ಮೊದಲ ಅಧಿಕರಣ ಶಬ್ದಸ್ಮೃತಿ. ವ್ಯಾಕರಣಾಂಶ ಹೊಂದಿದ ಒಂದು ಭಾಗವಾದರೂ ಸ್ವಯಂಪೂರ್ಣವಾಗಿರುವುದರಿಂದ 'ಪ್ರಥಮ ಸ್ವತಂತ್ರ ಕನ್ನಡ ವ್ಯಾಕರಣ' ಎಂಬ ಗೌರವಕ್ಕೆ ಪಾತ್ರವಾಗಿದೆ. ಪ್ರಸ್ತುತ ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಸಂಜ್ಞಾ ಪ್ರಕರಣ, ಸಂಧಿ ಪ್ರಕರಣ, ನಾಮ ಪ್ರಕರಣ, ಸಮಾಸ ಪ್ರಕರಣ, ತದ್ಧಿತ, ಆಖ್ಯಾತ ಪ್ರಕರಣಗಳೆಂಬ ಆರು ಪ್ರಕರಣಗಳು, 96 ಸೂತ್ರಗಳು ಕಂಡ ಪದ್ಯದ ರೂಪದಲ್ಲಿದೆ. ಕರ್ನಾಟಕ ಭಾಷಾಭೂಷಣ: ನಾಗವರ್ಮನ ಎರಡನೆಯ ವ್ಯಾಕರಣ, ಶಬ್ದಸ್ಮೃತಿಯಲ್ಲಿ ನಿರೂಪಿಸಿದ ಪ್ರಕರಣಗಳ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ವಿಸ್ತಾರವಾಗಿ ಹತ್ತು ಪ್ರಕರಣಗಳಲ್ಲಿ ನಿರೂಪಿಸಲಾಗಿದೆ. ಶಬ್ದಮಣಿದರ್ಪಣ: ಕನ್ನಡ ವೈಯಾಕರಣದಲ್ಲಿ ಅಗ್ರಗಣ್ಯನಾದ ಕೇಶಿರಾಜನ 'ಶಬ್ದಮಣಿದರ್ಪಣ' ವ್ಯಾಕರಣ ಶಾಸ್ತ್ರದಲ್ಲೇ ಮೇರು ಕೃತಿಯಾಗಿದೆ. 'ಕವಿರಾಜ ಮಾರ್ಗ', ಶಬ್ದಸ್ಮೃತಿ' ಮತ್ತು ಭಾಷಾಭೂಷಣಗಳ ಸಾರವನ್ನು ಒಳಗೊಂಡು, ಅವಕ್ಕಿಂತ ವಿಸ್ತಾರವಾದ ಈ ಕೃತಿ ಕಂಡ ಪದ್ಯಗಳ ಕಾವ್ಯರೂಪದಲ್ಲಿ ರಚಿತವಾಗಿದೆ. 326 ಸೂತ್ರಗಳನ್ನು 8 ಪ್ರಕರಣಗಳಲ್ಲಿ ನಿರೂಪಿಸಿದೆ. ಸಂಧಿ, ನಾಮ, ಸಮಾಸ, ತದ್ಧಿತ, ಆಖ್ಯಾತ, ಧಾತು, ಅಪಭ್ರಂಶ, ಅವ್ಯಯ ಪ್ರಕರಣಗಳು ಇದರಲ್ಲಿವೆ. ಈ ಗ್ರಂಥ ಹಲವು ಬಾರಿ ಪರಿಷ್ಕರಣೆಗೆ ಒಳಗಾಗಿರುವುದು ಇದರ ಹಿರಿಮೆಗೆ ಸಾಕ್ಷಿಯಾಗಿದೆ. ಶಬ್ದಾನುಶಾಸನ: 1604ರಲ್ಲಿ ಸಂಸ್ಕೃತ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ರಚಿತಗೊಂಡ ಈ ಪ್ರೌಢ ವ್ಯಾಕರಣ ಗ್ರಂಥದ ಕರ್ತೃ ಭಟ್ಟಾಕಳಂಕ. ಅಪಾರ ವಿದ್ವತ್ತನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದ ಈತನ ಕೃತಿಯು ಶಬ್ದಮಣಿದರ್ಪಣಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚು ಶಾಸ್ತ್ರೀಯವಾದುದೆಂದು ವಿದ್ವಾಂಸರು ಅಭಿಪ್ರಾಯ ಪಡುತ್ತಾರೆ.

ಭಂದಃಶಾಸ್ತ್ರಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ: ಪ್ರಾಚೀನ ಕಾಲದಿಂದಲೂ ಭಂದಸ್ಸು ಒಂದು ಶಾಸ್ತ್ರವಾಗಿ ಭರತ ಖಂಡದಲ್ಲಿ ಬೆಳೆದು ಬಂದಿರುವುದನ್ನು ನಾವು ಕಾಣುತ್ತೇವೆ. ಹೀಗಾಗಿ ಭಂದಸ್ಸಿನ ಪರಿಚಯ ಅಧ್ಯಯನ, ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಓದುಗರು, ಅಧ್ಯಯನಾಸಕ್ತರು ಕನ್ನಡ ಭಾಷೆ, ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಅನನ್ಯತೆಯನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳುವ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದಲೂ ಮಹತ್ವದ್ದಾಗಿದೆ. ಭಂದಸ್ಸಿನ ಇತಿಹಾಸವನ್ನು ನಾವು ಗುರುತಿಸುವುದಾದರೆ ಇದು ವೇದದ ಆರು ಅಂಗಗಳಾದ ಶಿಕ್ಷಾ, ಕಲ್ಪ, ಭಂದಸ್ಸು, ವ್ಯಾಕರಣ, ನಿರುಕ್ತ ಮತ್ತು ಜ್ಯೋತಿಷ್ಯ ಎಂಬ ಆರು ಅಂಗಗಳಲ್ಲಿ ಭಂದಸ್ಸು ಒಂದಾಗಿದೆ. ಇಂದು ಭಂದಸ್ಸು ಒಂದು 'ನೀರಸ ಶಾಸ್ತ್ರ' ಒಂದು 'ಮೃತ ಶಾಸ್ತ್ರ' ಎಂದು ಅನೇಕರು

ನಿರುತ್ಸಾಹವನ್ನು ತೋರಿಸುತ್ತಿದ್ದರೂ ಪ್ರಾಚೀನದಲ್ಲಿ ಈ ಶಾಸ್ತ್ರ ಕುರಿತಂತೆ ಅಪಾರವಾದ ಗೌರವವಿತ್ತೆಂಬುದಕ್ಕೆ ಭಂದಃಶಾಸ್ತ್ರಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಹೇರಳ ಗ್ರಂಥರಾಶಿಯನ್ನು ನೋಡಿದರೆ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ಭಂದೋಂಬುಧಿ: ಒಂದನೆಯ ನಾಗವರ್ಮನು ಭಂದಸ್ಸಿನ ಮಹತ್ವ ಕುರಿತು ಹೀಗೆ ಹೇಳುತ್ತಾನೆ.

“ಭಂದಮನರಿಯದೆ ಕವಿತೆಯ

ದಂದುಗದೋಳ್ ತೊಳಲಿ ಸುಳಿವ ಕುಕವಿಯೇ ಕುರುಡಂ”¹⁵

ಕವಿಯಾದವನಿಗೆ ಭಂದಸ್ಸಿನ ಪ್ರಾಥಮಿಕ ತಿಳುವಳಿಕೆಯ ಬಗೆಗೆ ಎಚ್ಚರಿಸುತ್ತಾ, ಭಂದಸ್ಸಿನ ಬಂಧವಿಲ್ಲದ ಕಾವ್ಯ ಅದು ನಿಸ್ಸಾರ, ಅವನು ಕುಕವಿ, ಕುರುಡನಂತೆ ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತಾನೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ಸಂಜ್ಞಾ ಪ್ರಕರಣ, ಸಮವೃತ್ತ ಪ್ರಕರಣ, ಮಾಲಾವೃತ್ತ-ಅರ್ಧಸಮ-ವಿಷಮಾದಿ ವೃತ್ತ ಪ್ರಕರಣ, ಕಂದಾದಿ ಮಾತ್ರಾವೃತ್ತ ಪ್ರಕರಣ, ಕರ್ನಾಟ ವಿಷಯ ಜಾತಿವೃತ್ತ ಪ್ರಕರಣ ಮತ್ತು ಷಟ್ ಪ್ರತ್ಯಯ ವಿವರಣೆ ಎಂಬ ಆರು ಪ್ರಕರಣಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದು, ಕನ್ನಡ ಭಂದಸ್ಸಿನ ಚರಿತ್ರೆಯ ಅಡಿಗಲ್ಲಾಗಿದೆ. ಭಂದೋವಿಚಿತಿ: ಕಾವ್ಯಾವಲೋಕನದ ಕರ್ತೃ ಎರಡನೆಯ ನಾಗವರ್ಮನು ಭಂದಃಶಾಸ್ತ್ರವನ್ನು ಕುರಿತು ‘ಭಂದೋವಿಚಿತಿ’ ಎಂಬ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ಬರೆದಂತೆ ಕಾವ್ಯಾವಲೋಕನದ ಉಪಸಂಹಾರ ಭಾಗದ ಕಡೆಯ ಪದ್ಯದಿಂದ ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆಯಾದರೂ ಕೃತಿ ಉಪಲಬ್ಧವಿಲ್ಲ. ಕವಿಜಿಹ್ವಾಬಂಧನ: ಕನ್ನಡ ಭಂದಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ವಿಲಕ್ಷಣ ಕೃತಿ ಎಂದೇ ಕರೆಯಿಸಿಕೊಂಡ ‘ಕವಿಜಿಹ್ವಾಬಂಧನ’ದ ಕರ್ತೃ ಈಶ್ವರ ಕವಿ. ನಾಲ್ಕು ಅಧ್ಯಾಯಗಳ ಈ ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಗುಣವಿವೇಕ ನಿರೂಪಣೆ, ಪ್ರಾಸವಡಿ ಭೇದ ನಿರೂಪಣೆ, ವರ್ಣವಿವೇಕ ನಿರೂಪಣೆ ಹಾಗೂ ಸರ್ವಕಳಾ ಪ್ರಪಂಚ ನಿರೂಪಣೆ ಎಂಬ ಭಾಗಗಳಿವೆ. ಕೃತಿ ಇಡಿಯಾಗಿ ಭಂದಸ್ಸಿಗೆ ಮೀಸಲಾದ ಕೃತಿಯಾಗಿರದೆ ನಕ್ಷತ್ರ ವಿಚಾರ, ರತಿಶಾಸ್ತ್ರ ವಿಚಾರ ಮುಂತಾದ ವಿಷಯಗಳು ಅಡಕವಾಗಿದ್ದರೂ ಪ್ರಮುಖವಾಗಿ ಇದೊಂದು ಭಂದೋಶಾಸ್ತ್ರ ಕೃತಿಯಾಗಿದೆ. ಭಂದಸ್ಸಾರ: ಗುಣಚಂದ್ರ ಇದರ ಕರ್ತೃವಾಗಿದ್ದು, ಈತನ ಕಾಲಘಟ್ಟವನ್ನು ಕವಿಚರಿತೆಕಾರರು 1650 ಎಂದಿದ್ದಾರೆ. ಇದರಲ್ಲಿ 05 ಭಾಗಗಳು ಇದ್ದು ಗ್ರಂಥಕಾರ ಇವುಗಳನ್ನು ‘ಪ್ರಕರಣಗಳು’ ಎಂದು ಕರೆದಿದ್ದು, ಅವು ಹೀಗಿವೆ: ಸಂಜ್ಞಾ ಪ್ರಕರಣ, ಮಾತ್ರಾಭಂದಃ ಪ್ರಕರಣ, ಸಮವೃತ್ತ ಪ್ರಕರಣ, ದಂಡಕಾದಿ ಸಂಕೀರ್ಣ ಪ್ರಕರಣ ಹಾಗೂ ತಾಳವೃತ್ತಾದಿ ಪ್ರಕರಣ. ವೃತ್ತರತ್ನಾಕರ ಕರ್ಣಾಟವೃತ್ತಿ: ಸು. 1775 ಕೃತಿ ರಚನೆಯ ಕಾಲ ಆಗಿರಬಹುದೆಂದು ಕವಿಚರಿತೆಕಾರರು ಊಹಿಸಿದ್ದಾರೆ. ‘ಕವಿಗಳು ಗೊತ್ತಿಲ್ಲದ ಕೆಲವು ಗ್ರಂಥಗಳು’ ಎಂಬ ಶೀರ್ಷಿಕೆಯಡಿಯಲ್ಲಿ ಈ ಕೃತಿಯ ಕುರಿತು ಉಲ್ಲೇಖವನ್ನು ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ. ‘ನಂದಿ ಭಂದಸ್ಸು’ ಎಂಬ ಕೃತಿಯ ಕುರಿತು ಉಲ್ಲೇಖ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ.

ಅಲಂಕಾರ ಶಾಸ್ತ್ರಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ: ಕಾವ್ಯದ ಲಕ್ಷಣವನ್ನು ತಿಳಿಸುವ ಶಾಸ್ತ್ರ ಅಲಂಕಾರ ಶಾಸ್ತ್ರ. ಕವಿರಾಜ ಮಾರ್ಗದಿಂದ ಆರಂಭವಾದ ಅಲಂಕಾರ ಗ್ರಂಥ ರಚನಾ

ಕೃಷಿಯು ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಇದುವರೆಗೂ ನಡೆದುಕೊಂಡು ಬರುತ್ತಿರುವುದು ಗಮನಾರ್ಹವಾಗಿದೆ. ಕವಿರಾಜಮಾರ್ಗ: 9ನೇ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ರಚಿತಗೊಂಡಿದೆ ಎನ್ನಲಾದ 'ಕವಿರಾಜಮಾರ್ಗ' ಕನ್ನಡ ಅಲಂಕಾರಶಾಸ್ತ್ರದ ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರಾಚೀನ ಕೃತಿ. ಕವಿರಾಜಮಾರ್ಗ ಅಲಂಕಾರ ಶಾಸ್ತ್ರಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿ ಮೂರು ಪರಿಚ್ಛೇದಗಳಲ್ಲಿ ತಿಳಿಸುತ್ತದೆ. ಆರಂಭದ ಪರಿಚ್ಛೇದದಲ್ಲಿ ಪೀಠಿಕಾ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಕಾವ್ಯಹೇತು, ಕಾವ್ಯ ಪ್ರಯೋಜನ, ಕಾವ್ಯಲಕ್ಷಣ, ಕಾವ್ಯಶರೀರ, ಚತ್ವಾಣ ಬೆದಂಡೆ ಕಾವ್ಯ ಪ್ರಕಾರಗಳು, ಕವಿಗಳು, ಸಂಸ್ಕೃತ-ಪ್ರಾಕೃತ-ಕನ್ನಡಗಳಲ್ಲಿ ಶಾಸ್ತ್ರ ರಚನೆ ಮುಂತಾದ ವಿಷಯಗಳ ವಿವರಣೆ ನೀಡಿ, ನಂತರ ಕಾವ್ಯ ದೋಷಗಳಲ್ಲಿ 16 ವಿಶೇಷ ಕಾವ್ಯದೋಷಗಳನ್ನು ಉದಾಹರಣೆ ಸಹಿತ ವಿವರಿಸಲಾಗಿದೆ. ಎರಡನೆಯ ಪರಿಚ್ಛೇದದಲ್ಲಿ ಶಬ್ದಾಲಂಕಾರಗಳ ವಿವರಣೆಯಿದೆ. 36 ಅಲಂಕಾರಗಳನ್ನು ಉದಾಹರಣೆಯೊಂದಿಗೆ ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಲಾಗಿದೆ. ಹೀಗಾಗಿ ಕವಿರಾಜಮಾರ್ಗವು ಕಾವ್ಯ ಮೀಮಾಂಸೆಯ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಕೃತಿಯಾಗಿದೆ.

ಕಾವ್ಯಾವಲೋಕನ: ಎರಡನೆಯ ನಾಗವರ್ಮನ 'ಕಾವ್ಯಾವಲೋಕನ'ವು ಶ್ರೀವಿಜಯನ 'ಕವಿರಾಜಮಾರ್ಗ' ನಂತರದ ಪ್ರಮುಖವಾದ ಅಲಂಕಾರಶಾಸ್ತ್ರ ಕೃತಿಯಾಗಿದೆ. ಅದು ಶಬ್ದಸ್ಮೃತಿ, ಕಾವ್ಯದೋಷ ವಿವರಣೆ, ಗುಣ ವಿವೇಚನೆ, ರೀತಿ ಮತ್ತು ರಸ ನಿರೂಪಣೆ, ಹಾಗೂ ಕವಿಸಮಯ - ಐದು ಅಧಿಕರಣಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದೆ. ಒಟ್ಟು 247 ಸೂತ್ರಗಳು ಕಂದ ಪದ್ಯದಲ್ಲಿ ಅಡಕವಾಗಿವೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ಶಬ್ದಸ್ಮೃತಿಯನ್ನು ಹೊರತುಪಡಿಸಿದರೆ ಉಳಿದವು ಕಾವ್ಯಮೀಮಾಂಸೆಗೆ ಮೀಸಲಾಗಿವೆ. ದಂಡಿ, ಭಾಮಹ, ವಾಮನ ಹಾಗೂ ರಾಜಶೇಖರನ ಕೃತಿಗಳ ಪ್ರಭಾವ ಇದರ ಮೇಲಾಗಿದೆ.

ಉದಯಾದಿತ್ಯಾಲಂಕಾರ: ಇದೊಂದು 72 ಪದ್ಯಗಳ ಚಿಕ್ಕ ಅಲಂಕಾರ ಗ್ರಂಥ. ಗ್ರಂಥಕಾರನು ತಾನು ಚೋಳದೊರೆ ಸೋಮನಾಥನ ಮಗ ಉದಯಾದಿತ್ಯನೆಂದು ಹೇಳಿಕೊಂಡು ತನ್ನ ಹೆಸರಿನಿಂದಲೇ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ಕರೆದುಕೊಂಡಿದ್ದಾನೆ. ದಂಡಿಯನ್ನು ಬಹಳಷ್ಟು ಅನುಸರಿಸಿದ್ದರೂ ಕಾವ್ಯಾವಲೋಕನದಷ್ಟು ಸಮಗ್ರ ಕೃತಿಯಲ್ಲ.

ಶೃಂಗಾರ ರತ್ನಾಕರ: 'ರಸತತ್ತ್ವ'ವನ್ನು ಕುರಿತು ರಚಿಸಿದ ಮೊದಲ ಗ್ರಂಥ. 'ರಸ ವಿವೇಕ' ಎಂದೂ ಕರೆಯಲ್ಪಡುವ ಇದರ ಕರ್ತೃ ಕವಿಕಾಮ. ನಾಲ್ಕು ಪರಿಚ್ಛೇದಗಳಿರುವ ಈ ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ 'ರಸಮೆ ಮೊದಲ್ ಕವಿತೆಗೆ' ಎಂದು ಹೇಳಿರುವ ಕವಿ ರಸದ ಪ್ರಾಶಸ್ತ್ಯವನ್ನು ಎತ್ತಿ ಹಿಡಿದಿದ್ದಾನೆ. 'ಶೃಂಗಾರರಸಂ ಮಿಕ್ಕ ರಸಂಗಳ್ಗೆ ಅಧಿದೈವಂ' ಎಂದಿರುವಲ್ಲಿ ಶೃಂಗಾರ ರಸದ ಹಿರಿಮೆಯನ್ನು ಸಾರಿದ್ದಾನೆ.

ಮಾಧವಾಲಂಕಾರ: ಮಾಧವ ರಚಿಸಿದ ಅಲಂಕಾರ ಮಾಧವಾಲಂಕಾರ. ಕಂದ ವೃತ್ತಗಳಲ್ಲಿ ಮೂರು ಪರಿಚ್ಛೇದ ಹೊಂದಿದ ಈ ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಶಬ್ದಾಲಂಕಾರ ಹಾಗೂ ಅರ್ಥಾಲಂಕಾರಗಳ ನಿರೂಪಣೆಯೇ ಪ್ರಮುಖವಾಗಿದ್ದು, ಕನ್ನಡ ಭಾಷೆಯನ್ನು ಸರಳವಾಗಿ, ಸುಂದರವಾಗಿ ರಚಿಸಿರುವುದು ಈ ಕೃತಿಯ ವಿಶೇಷವಾಗಿದೆ.

ರಸರತ್ನಾಕರ: ಕವಿ 'ಸಾಳ್ವ'ನು ರಸವಿಚಾರವನ್ನು ವಿಸ್ತಾರವಾಗಿ ನಿರೂಪಿಸಿದ

ಗ್ರಂಥವೇ 'ರಸ ರತ್ನಾಕರ'. 'ರಸಮಿಲ್ಲದ ಕಾವ್ಯಂ ನೀರಸಂ ಅದರಿಂದ ಕೃತಿಗೆ ರಸಮೆ ಸಾರ' ಎನ್ನುತ್ತಾನೆ. ಈ ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ 'ಶೃಂಗಾರ ಪ್ರಪಂಚ ವಿವರಣಂ', 'ನವರಸ ಪ್ರಪಂಚಂ', 'ನಾಯಕನಾಯಿಕಾ ವಿವರಣಂ', 'ವ್ಯಭಿಚಾರಿಭಾವ ವಿವರಣಂ' ಎಂಬ ನಾಲ್ಕು ಪ್ರಕರಣಗಳಿವೆ. ವಿದ್ವಾಂಸರು ಗುರುತಿಸಿದಂತೆ ಶಾಸ್ತ್ರಸಾಹಿತ್ಯಕ್ಕೆ ಸಾಕ್ಷನ ಕೊಡುಗೆ ಅಪಾರವಾಗಿದೆ. ಇಂತಹ ಅಲಂಕಾರ ಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲದೆ, ನವರಸಾಲಂಕಾರ(ತಿಮ್ಮ), ಅಪ್ರತಿಮ ವೀರಚರಿತೆ (ತಿರುಮಲಾಯ್), ಕನ್ನಡ ಕುವಲಯಾನಂದ (ಜಾಯೇಂದ್ರ), ನರಪತಿವಿಜಯ (ಲಿಂಗರಾಜ), ಮುಂತಾದವು ಹಾಗೆಯೇ ಹೊಸಗನ್ನಡದಲ್ಲಿ ತೀ. ನಂ.ಶ್ರೀ. ಅವರ ಭಾರತೀಯ ಕಾವ್ಯ ಮೀಮಾಂಸೆ, ಡಾ. ಕೃಷ್ಣಮೂರ್ತಿಗಳ 'ರಸೋಲ್ಲಾಸ', ಕುವೆಂಪುರವರ 'ರಸೋ ವೈ ಸಃ', ಡಿ.ವಿ.ಜಿ.ಯವರ 'ಸಾಹಿತ್ಯ ಶಕ್ತಿ', ಮುಂತಾದವನ್ನು ಈ ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಗುರುತಿಸಬಹುದಾಗಿದೆ.

ನಿಘಂಟು ಶಾಸ್ತ್ರಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ:

ನಿಘಂಟುಗಳು ಆಯಾ ಕಾಲದ ಭಾಷಾ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ದಾಖಲೆಗಳಾಗಿರುತ್ತವೆ. ನಿಘಂಟು ಶಾಸ್ತ್ರಜ್ಞರಾದ ಪ್ರೊ.ಜಿ. ವೆಂಕಟಸುಬ್ಬಯ್ಯ ಅವರು 'ಒಂದು ಭಾಷೆಯ ಎಲ್ಲಾ ಶಬ್ದಗಳನ್ನು ಅಕಾರಾದಿಯಾಗಿ ಪಟ್ಟಿಮಾಡಿ ಆ ಶಬ್ದಗಳ ಅರ್ಥಗಳನ್ನು ಒಂದು ಕ್ರಮದಲ್ಲಿ ಜೋಡಿಸಿ ಅವುಗಳಿಗೆ ಸರಿಹೊಂದುವ ಪ್ರಾಚೀನ ನವೀನ ಪ್ರಯೋಗಗಳನ್ನು ಉಲ್ಲೇಖಿಸಿ, ಆ ಶಬ್ದದ ವ್ಯಾಕರಣ ವಿವರಗಳನ್ನು ಸೇರಿಸಿ ರಚಿಸುವ ಪುಸ್ತಕ'¹⁶ ಎಂದು ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ.

ರನ್ನಕಂದ: ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಉಪಲಬ್ಧವಿರುವ ಮೊದಲ ಕನ್ನಡ-ಕನ್ನಡ ನಿಘಂಟು, 10ನೆಯ ಶತಮಾನದ ಕವಿ ಚಕ್ರವರ್ತಿ ರನ್ನನ 'ರನ್ನ ಕಂದ'. ಸಿಕ್ಕಿರುವ ಗ್ರಂಥಭಾಗದಲ್ಲಿ 42 ಕಂದಪದ್ಯಗಳಿವೆ. ಕೃತಿ ಅಪೂರ್ಣ ಎಂಬುದು ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ.

ಶಬ್ದಮಣಿದರ್ಪಣ: ಇದೊಂದು ಪ್ರಧಾನವಾಗಿ ವ್ಯಾಕರಣ ಗ್ರಂಥವಾದರೂ ಸಂಧಿ ಪ್ರಕರಣದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವ 'ಳ' ಯುಕ್ತವಾದ ಪಟ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಒಟ್ಟು 181 ಶಬ್ದಗಳು, ಧಾತು ಪ್ರಕರಣದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವ 680 ಕನ್ನಡ ಧಾತುಗಳೂ ಅವುಗಳ ಸಂಸ್ಕೃತ ಅರ್ಥಗಳೂ, ಗ್ರಂಥದ ಕಡೆಯಲ್ಲಿರುವ ಪ್ರಯೋಗಸಾರವೆಂಬ ಶಬ್ದಾರ್ಥನಿರ್ಣಯಂ' ಎಂಬ ಶಿರೋನಾಮದ ಕೆಳಗೆ 233 ಕನ್ನಡ ಶಬ್ದಗಳಿಗೆ ಸರಿಯಾದ ಅರ್ಥಗಳನ್ನು ಕೊಡಲಾಗಿದೆ. ಇದರಿಂದ ವ್ಯಾಕರಣದಂತೆ ನಿಘಂಟು ಶಾಸ್ತ್ರಕ್ಕೂ ಕೇಶಿರಾಜ ಭದ್ರಬುನಾದಿ ಹಾಕಿದ್ದು ಈ ಶಾಸ್ತ್ರಕ್ಕೂ ಕೇಶಿರಾಜನ ಕೊಡುಗೆ ಅಪರಿಮಿತವಾದುದು.

ಶಬ್ದಸಾರ: ಸು. ಕ್ರಿ.ಶ. 1400 ರಲ್ಲಿ ರಚನೆಯಾದ ಈ ಗ್ರಂಥದ ಕರ್ತೃ ತಿಳಿದಿಲ್ಲ. ಗದ್ಯಪ್ರಕಾರದಲ್ಲಿದ್ದು 676 ವಾಕ್ಯಗಳಿವೆ. 1416 ಶಬ್ದಗಳಿಗೆ ಅರ್ಥ ಕೊಡಲಾಗಿದೆ.

ಕಬ್ಬಿರಗ ಕೈಪಿಡಿ ಹೆಸರಿನ ನಿಘಂಟು ಕೃತಿಗಳು, ಚತುರಾಸ್ಯ ನಿಘಂಟು ಕ್ರಿ. ಶ. 1450ರಲ್ಲಿ ಬೊಮ್ಮರಸನಿಂದ, ಕರ್ನಾಟಕ ಶಬ್ದಮಂಜರಿ ಸು. ಕ್ರಿ.ಶ.1560ರಲ್ಲಿ ವಿರಕ್ತ ತೋಟದಾರ್ಯರಿಂದ, ಕರ್ನಾಟಕ ಸಂಜೀವನ ಸು. ಕ್ರಿ.ಶ.1600 ರಲ್ಲಿ ಶೃಂಗಾರ

ಕವಿಯಿಂದ, ಭಾರತ ನಿಘಂಟು, ಶಬ್ದಾಗಮ, ಇವುಗಳ ಜೊತೆಗೆ ಸಂಸ್ಕೃತ ಶಬ್ದಗಳಿಗೆ ಕನ್ನಡ ಅರ್ಥಗಳನ್ನು ಕೊಡುವ ಹಲವು ಶಬ್ದಕೋಶಗಳೂ ಇವೆ. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಎರಡನೆಯ ನಾಗವರ್ಮನ 'ಅಭಿಧಾನ ವಸ್ತುಕೋಶ', ಎರಡನೆಯ ಮಂಗರಾಜನ 'ಅಭಿನವಾಭಿದಾನ ನಿಘಂಟು', ದೇವೋತ್ತಮನ 'ನಾನಾರ್ಥ ರತ್ನಾಕರ'ವನ್ನು ಹೆಸರಿಸಬಹುದು. ಇಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲದೆ ಚೆನ್ನವೀರ ಕವಿಯ 'ಕಾಶ್ಯಾಪ ಶಬ್ದ ಕಲಾಪ ಧಾತುಪಾಠ', ಧನ್ವಂತರಿಯ ನಿಘಂಟು, 'ಶಬ್ದರತ್ನಾಕರ', ಪದ್ಮನಾರ್ಥ, ಚನ್ನ ಕವಿಯ 'ನಾನಾರ್ಥ ಕಂದ', ಸೂರ್ಯಕವಿಯ 'ಕವಿಕಂಠಹಾರ', ಕೃಷ್ಣರಾಜನ 'ಅಕ್ಷರಾದಿ ನಿಘಂಟು', ಲಕ್ಷಣ ಪಂಡಿತನ 'ಅಕಾರಾದಿ ನಿಘಂಟು', ಚಂದ್ರನಾಗರ ವರ್ಣಿಯ 'ಶಬ್ದಾರ್ಥಮಂಜರಿ', ಕೃಷ್ಣಮಾಚಾರ್ಯರ 'ಶಬ್ದಮಂಜರಿ', ಮುಮ್ಮಡಿ ಕೃಷ್ಣರಾಜರ 'ಚಾಮುಂಡಾ ಲಘುನಿಘಂಟು', 'ಇಂದ್ರ ದೀಪಿಕಾ ನಿಘಂಟು', ತತ್ತ್ವಭಿನಯ ನಿಘಂಟು, ಧನಂಜಯ ನಿಘಂಟು, ಮದನಾರಿ ವೈದ್ಯ ನಿಘಂಟುಗಳನ್ನು ಹೆಸರಿಸಬಹುದಾಗಿದೆ.

ಕೊನೆ ಟಿಪ್ಪಣಿಗಳು:

1. ಡಾ. ಆರ್.ವಿ.ಎಸ್. ಸುಂದರಂ, ಶಾಸ್ತ್ರ ಸಾಹಿತ್ಯ, ಪು. 1
2. <https://www.yogapedia.com/definition/9690/shastra>
3. ಎಂ.ವಿ.ಸೀತಾರಾಮಯ್ಯ, ಶಾಸ್ತ್ರ ಸಾಹಿತ್ಯ, ಪು.13.
4. ಡಾ.ಡಿ.ಕೆ.ಚಿತ್ತಯ್ಯ ಪೂಜಾರ್(ಸಂ), ಶಾಸ್ತ್ರ ಸಾಹಿತ್ಯ ಇಂದಿನ ಗ್ರಹಿಕೆಗಳು, ಪು.28
5. ಅದೇ, ಪು.ಸಂ. 29
6. ಅದೇ, ಪು.ಸಂ. 29
7. ಅದೇ, ಪು.ಸಂ. 30
8. ಅದೇ, ಪು.ಸಂ. 31
9. ಅದೇ, ಪು.ಸಂ. 32
10. ಕೆ. ಕೃಷ್ಣಮೂರ್ತಿ (ಅನು), ಭಾರತೀಯ ಸಾಹಿತ್ಯ ಚರಿತ್ರೆ, ಸಂ-3, ಭಾಗ-1
11. ಅದೇ, ಪು.ಸಂ. 18
12. ಅದೇ, ಪು.ಸಂ. 05
13. ಡಿ. ಶ್ರೀನಿವಾಸಚಾರ್ ಹಾಗೂ ಡಿ.ಎಲ್.ಎನ್.(ಸಂ), ಪ್ರಸ್ತಾವನೆ ಪು. VIII
14. ಎಂ.ವಿ.ಸೀತಾರಾಮಯ್ಯ, ಶಾಸ್ತ್ರ ಸಾಹಿತ್ಯ, ಪು.98
15. ಅದೇ, ಪು.ಸಂ. 26

16. ಪೊ. ಜಿ. ವೆಂಕಟಸುಬ್ಬಯ್ಯ ಅವರ ಕನ್ನಡ ನಿಘಂಟು ಪರಿವಾರ ಪು. 8

ಪರಾಮರ್ಶನ ಕೃತಿಗಳು:

1. ಸೀತಾರಾಮಯ್ಯ ಎಂ.ವಿ., (2010), ಶಾಸ್ತ್ರ ಸಾಹಿತ್ಯ, ಬೆಂಗಳೂರು: ಸ್ವಪ್ನ ಬುಕ್ ಹೌಸ್.
2. ನರಸಿಂಹಾಚಾರ್ ಆರ್., (2003), ಕರ್ನಾಟಕ ಕವಿಚರಿತೆ, ಬೆಂಗಳೂರು: ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪರಿಷತ್.
3. ಕೃಷ್ಣಮೂರ್ತಿ ಕೆ. (ಅನು), ಭಾರತೀಯ ಸಾಹಿತ್ಯ ಚರಿತ್ರೆ (ಸಂ-3, ಭಾಗ-1).
4. ಎಂ.ವಿ.ಸೀ, (2011), ಶ್ರೀವಿಜಯಕೃತ ಕವಿರಾಜಮಾರ್ಗಂ, ಬೆಂಗಳೂರು: ಕನ್ನಡ ಮತ್ತು ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಇಲಾಖೆ.
5. ಚಿತ್ತಯ್ಯ ಪೂಜಾರ್ ಡಿ.ಕೆ. (ಸಂ), (2022), ಶಾಸ್ತ್ರ ಸಾಹಿತ್ಯ ಇಂದಿನ ಗ್ರಹಿಕೆಗಳು, ಬೆಂಗಳೂರು: ಅವಿರತ ಪುಸ್ತಕ.
6. ಅಂಗಡಿ ಎಸ್.ಎಸ್., (2021), ಕರ್ನಾಟಕಶಾಸ್ತ್ರ, ಬೆಂಗಳೂರು: ಪ್ರಿಯದರ್ಶಿನಿ ಪ್ರಕಾಶನ.

Funding:

This study was not funded by any grant.

Conflict of interest:

The Authors have no conflict of interest to declare that they are relevant to the content of this article.

About the License:

© The Authors 2024. The text of this article is open access and licensed under a Creative Commons Attribution 4.0 International License.